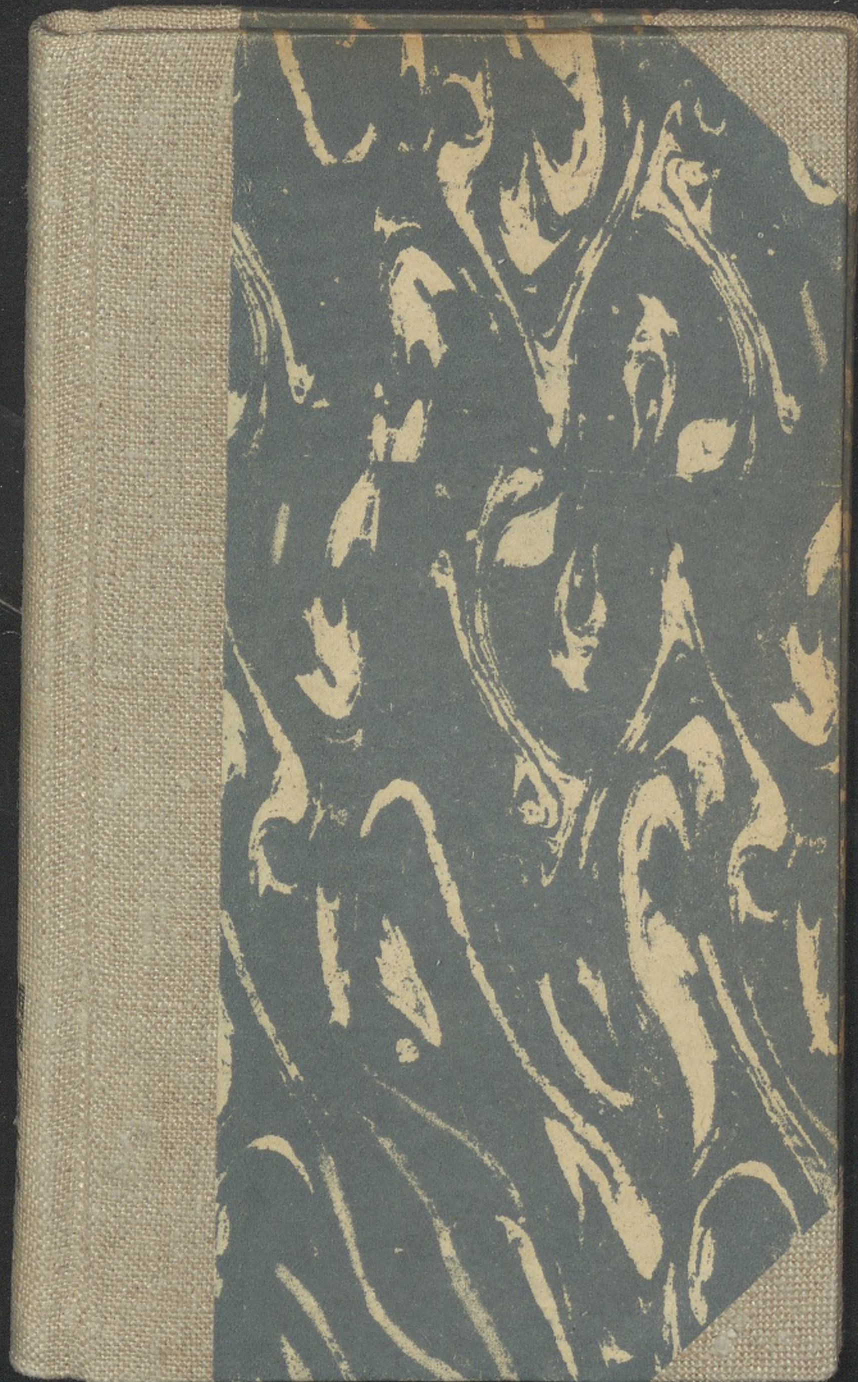

А. Ч.

НА КАЛИНОВІМ МОСТІ

ЛИСТИ ДО МОЛОДІ

ЛЬВІВ — БІБЛІОТЕКА — 1933
Української Народньої Обнови (УНО)

А. Ч.

НА КАЛИНОВІМ МОСТІ

ЛИСТИ ДО МОЛОДІ

ЛЬВІВ ✱ БІБЛІОТЕКА ✱ 1933
Української Народньої Обнови (УНО)

Відбитка з „Нової Зорі“.

З друкарні Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові.

РЕЗОЛЮЦІЇ СТУДЕНТІВ

проти зїзду української катол. молоді.

Третя анкета (студентів) відбулася 12. III. ц. р. в присутності 250 осіб і представників духовенства. Анкета мала висказати свою думку про відношення студентства до свята, яке має назву: „Українська молодь Христові". Переведено основну пятигодинну дискусію й ухвалено принціпові й річеві резолюції:

Українське Студентство зібране на Всестудентській Анкеті в дні 12. III. 1933 р. у Львові в справі свята: *„Українська Молодь Христові"* заслухавши відповідного докладу та перевівши над цією справою основну дискусію, виносить такі резолюції:

I. а) Українське Студентство кладе в основу свого відношення до християнської релігії взагалі і до католицької зосібна засади ідеольогії українського націоналізму та згідно з ними визнає потребу співпраці з українським духовенством ріжних християнських культів у справах морального виховання українського народу. б) Українське Студентство признає, що християнська релігія взагалі й католицька зокрема має великі морально-духові цінності, що можуть лягти в основу морального виховання українського народу, коли їх будеться розуміти й оцінювати під кутом добра української нації.

II. Українське Студентство стверджує, що суть і дійсна вартість кожного суспільно-політичного руху, який у своїй основі має означену ідеольогію, залежить не лише від засад тієї іде-

ольоґії, але в рішаючій мірі від морально-духової вартости, життєвополітичної виробленности та практичного діяння тих людей, що ці засади визнають.

III. Розглядаючи суть сучасного українського католицизму, *як суспільно-політичного руху* — українське студентство з прикрістю стверджує, що цей рух є по своїй суті *опортуністичний* та у своїх практичних виявах крайно *угодовецький* і тому, як такий він не відповідає дійсним потребам і вимогам української нації та в загальному у своїх суспільно-політичних потягненнях є шкідливий.

IV. Розглянувши основно одне з таких потягнень сьогоднішнього українського католицького табору, а саме справу Свята „Укр. Молодь Христові" — українське студентство стверджує, що: а) Ціль і характер цього свята є наскрізь політичні мимо намаганъ його аранжерів представити це свято як чисто церковно-релігійне. б) воно є лише одним з виявів цілої сьогоднішньої української католицької акції, що є підпорядкована й узалежнена *від чужих і в своїй більшості ворожих* українській нації чинників. в) це свято за свою першу і найважнішу ціль має затягнення загалу української молоді до теперішнього католицького табору, є отже в першу чергу звернене проти українського націоналістичного руху, що під цю пору опановує українську молодь і це якраз найбільше ідейні і найбільше вартісні її елементи.

V. Супроти цього українське студентство, що визнає український націоналістичний рух орґанічно вирослим з глибини душі української нації й одиноко життєвим та здоровим — ставиться супроти такого свята „Українська Молодь Христові" *неґативно* та буде йому протиставитись, *зокрема у цьому Святі участи не візьме.*

VI. Українське Студентство твердо і непохитно вірить, що українська молодь, вихована на здорових засадах націоналістичної ідеольоґії, відповість належно важким і відповідальним завданням, що її ждуть в сучасному і майбутньому та вірить, що ця ідеольоґія і надалі опа-

новуватиме широкі шари укр. суспільности і що вона внесе також оживчу й животворчу струю в український католицький рух. б) Українське Студентство з радістю стверджує, що вже сьогодні є в українському католицькому русі здорові прояви відруху проти теперішньої суті й напрямних діяння цього руху, радісні прояви позитивного відношення поодиноких Українців-католиків до українського націоналістичного руху та їх активної участи в ньому й українське студентство вірить, що ці прояви будуть все більше кріпнути, умасовлюватися і спрямовувати цілий український католицький рух на правильний шлях боротьби за підстави і цілі творчого буття української Нації.

VII. Анкета взиває українську молодь визнати ці резолюції за свої та рішучо, згідно й вирівнано змагатися за правильний напрям й хід розвою цілости українського життя.

Сі резолюції перепечатано з органу молодих націоналістів „Наш Клич“.

НА КАЛИНОВІМ МОСТІ

З приводу появи специяльного орґану молоді „Наш Клич“ й оповіщених в нім резолюцій проти католицького свята під кличем „Українська Молодь Христові“.

З м і с т: Вступ. — Що таке молодь і молодість — Як виглядає духове нутро молодого чоловіка. — Величезні вимоги до молодости. — Що жде в життю того, хто за молоду політикував. — Про політику правдиву і неправдиву. — Про головну передумовину й підставу політичної діяльности. — З чого найбільше сміялисяб культурні народи. — Чому молодь повинна студіювати політику? — Хто в нас довго ґанґренував молодь, як і чому? — Оден гарний прояв в орґані молоді „Наш Клич“. — Оден менше гарний прояв. — Чого не вільно робити хоч можна. — Які наслідки того, коли робиться те, чого робити не вільно хоч можна. — Дещо про Патаґонію і Землю Огненну, про Невади, Парами, про страшну недугу „сорохе“ і про те, з яким величавим успіхом здорові патаґонські Індіяни перевели у себе засаду, що молодь повинна мати провід над цілим народом.

Молоді Приятелі!

Хочу поговорити з Вами про ріжні справи. В тій цілі наперед представлюся Вам. А Ви, навіть якби були дуже чемні, представлятися мені по перше не можете, по друге не потребуєте, бо я Вас знаю, що мабуть зараз побачите з мого першого письма до Вас.

Отже я — поставмося до справи відразу з гумором, бо ніби чому маємо бути надуті? — такий чоловік, якого молодь кождого некультурного народу називає вже „старим дурнем“, а молодь кождого культурного народу уважає чоловіком в силі віку: іменно маю літ рівно 50. Я скінчив в нормальнім часі ґімназію й університет, працював як правник на провінції аж до великої війни, потому я досить богато подорожував і займався публіцистикою. Всего того не написав я на те, щоби спробувати виробити собі у Вас леґітимацію до „навчання“ Вас життєвої мудрости, бо я маю такі зацофані погляди, що леґітимацію до навчання інших життєвої мудрости признаю доперва чоловікови зі скінченим 60-им роком життя. І то розуміється не кождому, лиш такому, що сам чогось учився і навчився (а се на мою думку відчуе майже кожда нормально розсудна людина). Отже я признався Вам до своїх літ якраз на те, щоби відповідно до моїх поглядів показати, що не уважаю себе ще в праві вчити Вас життєвої мудрости. Хочу з Вами тільки подискутувати. А своїх листів до Вас в ґазеті підписувати не буду. Не тому немовби я чогось або когось боявся, але тому, що я вже так богато разів „був друкований“, що ме-

ні просто остогидло підписуватися під кождою статтею моїм дійсним іменем. Та се далеко ще не значить, що я криюся: мій криптонім знає напевно богато людей, що цікавляться публичним життям. Колиж я не даю криптоніму, то пізнають моє писання і без нього.

Так представившись Вам, хочу Вам тепер доказати, що Ви мені представлятися не потребуєте, бо я Вас знаю. Ви молодь. А що я (приблизно літ тому 30) був у Вашім віці, отже знаю, що люди в тім віці дуже рідко думають про те, що таке молодь (тай мають право не думати над тим). Але до дискусії треба доконче як не згоди в основних поняттях, то бодай щоб одна сторона сказала, що вона розуміє під важнішими поняттями. Отже я Вам скажу, що я розумію під поняттям „молодь“. Наш мужик каже в деяких сторонах, що „чоловік молодий тільки в третім тижни літ“, бо „потому, коли він має розум, то йому вже не то в голові, що молодим“. Я на підставі свого досвіду не уважаю „хлопського розуму“ за найвисший розум, але думаю, що висше наведена дефініція молодіжи не зла і що дасться приложити також до нормально розсудної університетської молоді. Бо коли приняти, що до молоді рахуються люди від скінченого 14 до скінченого 21 року життя („в третім тижни літ“), то молодий чоловік, котрий у 18 році життя скінчив ґімназію і прийшов на університет, зі скінченням „третого тижня літ“ буде вже на 4-м році університету, то

значить буде вже, коли має нормальну застанову, думати поважно над тим, що незабаром треба опустити університет, увійти в т. зв. суспільність, знайти собі варстат праці і вміти щось на тім варстаті практичного зробити.

Та хто ще не скінчив третого тижня літ, той ще знаходиться на знанім з народної пісні „калиновім мості“, за котрим опісля так тужать старі люди, яких уже мучить дихавиця і костолом. Одначе мені все здавалося і тепер здається, що ті старцуни, котрі так деклямують, що хотілиб „дігнати літа свої на калиновім мості“, деклямують се на 50% нещиро. Не перечу, що кождий старший чоловік хотівби мати таке здоровля, яке мав в молодости, але — більше нічого з того часу. Бо той калиновий міст то міст прикрої боротьби між дитиною і мужчиною в о д н і й о с о б і і заразом боротьби тої дивної особи зі всім її оточенням і зі старшим світом. Ніколи ні передтим ні потому не має людина в собі такого почуття противностей і ніколи не відчуває в собі такої непевности і такої певности себе, такого загроження зі всіх сторін і такого безпеченства на зразок: „що мі зробіш?“, — як у тім дивнім „третім тижни літ“, на тім дивнім „калиновім мості“. Сприймаючий всім своїм єством враження характер дитини ще не кінчиться в тім третім тижні літ, а вже зачинається активний характер середного віку, тіль-

ки без його досвіду, без його фізичної й умової сили та витревалости. Річ ясна, що такий конґльомерат складників духового нутра не може у висліді давати самі приємні враження. Навіть та так гарно оспівувана перша любов — кількож вона мук і нервів коштує те молоде єство, що зітхає на калиновім мості! Отже бляґують всі, котрі кажуть, що молодіж се посідачка найприємніших вражінь: вони або не памятають або не хочуть памятати про дуже прикрі враження, почування, переживання і думки кождої молодіжи. Кромі висше наведених пригадаю тільки здебільша ту безлично і неприлично велику претенсіональність, яку кождий з нас сам має до своєї молодости в часі тої молодости і яку всі до неї мають: в тім часі маєш передовсім фізично і духово рости, але звичайно ніхто тебе не питає, чи маєш ти потрібні на те засоби. В тім часі маєш учитися і то так учитися, щоб виробити собі тою наукою п і д с т а в у на ціле своє життя, підставу власного істнування і підставу для твого значіння в суспільности. Бо коли ти дійсно так не будеш учитися в тім часі, то я тобі скажу, що наступить.

Навіть колиб ти був такий ґеніяльний, що за одну годину науки денно опанувавби основи свого будучого фаху, скажім адвокатури або медицини, лучше ніж другий за цілий день праці, то й тоді коли ти більшу часть свого

часу присвячуватимеш нпр. політиці, публіцистиці й усякому іншому поучуванню 40-міліонового народа, що той нарід „властиво“ має робити, — тоді виробиться про тебе опінія, що ти більше політик ніж адвокат або лікар. Та опінія піде потому в слід за тобою скрізь і вже до самої смерти тебе не опустить, бо навіть твої найлучші товариші таки при тобі не забуватимуть пригадувати на кождім місці тому 40-міліоновому народови, що ти „властиво“ політик. І той 40-міліоновий нарід, як зрештою кождий нарід в такім випадку (уважай, пишу нарочно: в и п а д к у), може якийсь час і на якімсь просторі навіть буде ухвалювати ті політичні резолюції, котрі ти йому виробиш (розуміється поки в місті твого осідку не зявиться молодший від тебе політик і з більше крикливим голосом). Але той нарід приходитиме до тебе в справах твого фаху переважно тоді, коли в тім місті, де осядеш, не буде Жида, Поляка або Українця неполітика того самого фаху. Що більше, навіть українські інституції будуть лучатися такі, що радше віддадуть свої справи в руки не-політика ніж політика. На такі факти в українській пресі богато доказів і скарг. Так і не інакше очевидно буде і з тобою, бо вдача і спосіб думання народів не зміниться від хвилі коли ти увійдеш між старшу суспільність. Та се булоби для тебе тільки — прикре.

Далеко гірше, бо катастрофально уложаться для тебе твої відносини на все життя тоді, коли ти не маєш надзвичайних здібностей і тому при розірванні свого часу і своєї енерґії на ріжні справи в тім часі коли треба передовсім учитися, — дійсно не вспієш положити основ до опанування свого фаху і без того якось дібешся на становище в суспільности. Як відомо, ніяка практика не заступить нікому правильно й у відповіднім часі набутих теоретичних підстав і виробленої за молоду методи праці. Практика без теорії точно таксамо нічого не варт як теорія без практики, розуміється там, де ходить не про партацтво в роботі, але про роботу солідну, основну, яка моглаб видержати всяку конкуренцію. Наслідком того мусить бути те, що ти згіркнеш і до всего огірчишся і станеш собі немилим а своїй суспільности тягарем і неужитком. Чому? подумаєш, а чи політикою не зможу займатися і з неї жити? Та політикою займатися зможеш кілько схочеш і не тільки політикою але навіть стратеґією. В кождім шиночку знайдеш потрібних до того партнерів. Тільки хто показався нездібним до опанування якого небудь фаху, той з правила буде нездібний і до політики, буде нездібний з трох причин: духово-технічної, моральної і матеріяльної.

1) Дійсна політика се заняття, котре вимагає більше здібностей, солідно-

сти, знання, праці, витревалости, уважливости й розваги, ніж кождий інший фах. А хто тих всіх прикмет не виказав у меншій мірі, той очевидно не може їх виказати в більшій мірі. Підчеркую, що говорю про політику солідну, а не про демаґоґію, котру можна серед дурних людей управляти при помочи одної-одинокої фрази, що „всьо зле“ і тому „громада нічого не приймається“. Се найвигідніша зі всіх „ліній“, лінія неґації, яку так радо веде богато наших „політиків“. На тій „лінії“ не треба буквально нічого ні студіювати, ні знати, бо коли „всьо зле“, то вистарчить се кричати і вже є „патріотизм“. Одначе річ ясна, що й та „політика“ може урватися*). А хто за молоду не підготовився до солідної праці над своїм фахом і не привик до такої праці, той пото-

*) І то може урватися дуже легко. Ось як бачите навіть Ви, хоч Вас не дуже богато в орґанізації, вже в першім своїм виступі в 1 ч. „Нашого Клича“ вспіли урвати таку „політику“ спілочки деяких людей з „Н. Часу“ і „Нашого Прапора“, з котрих оден „виставляв“ признання другому — Вашим іменем!... А Ви їм тепер „виставили“ таке „признання“, що в очах думаючих людей вже їм не поможуть ніякі пурцлі і ніякі крики про „Україну миленьку, квітку дрібненьку“. Та — як казав Шевченко — „коли нема долі, нема талану“ (не таланту!), тоді навіть такий Ваш правильний крок не принесе ніякого хісна загалови, лише влекшить ситуацію п. Кедринови в боротьбі з „Н. Часом“ і „Н. Прапором“... О, українська політика це річ по дияволськи замотана. Зрештою про політику й молодь напишемо окремо.

му не буде здібний і до солідної праці над політикою. 2) Хто не має під ногами ґрунту і то ґрунту в формі фаху, звання (бо тепер гроші можуть легко здевальвуватися а поле доходу майже не приносить), — той не може бути незалежним чоловіком. Інакше кажучи, такий чоловік випливши на політичну арену зробить звичайно всяке свинство, піде на всяку можливу демаґоґію без огляду на шкоду, яку в той спосіб свідомо приносить своєму народови, — аби тільки вдержатися на політичній арені по можности як найдовше з тої простої причини, що він не має куди йти і не має з чого жити. Старий Рим, як певно Самі знаєте (я тільки пригадую), з маленького граничного місточка став і був паном світа поки його політикою кермували люди, котрі мали до чого вертати в разі неповодження в політиці. А стратив дослівно всьо і сам з міліонового міста став назад селом меншим ніж наш Коропець в бучацькім повіті, відколи його політику взяли в свої руки люди, котрі не мали до чого відійти від політики і тому держалися її всякими нечесними способами. А нечесний чоловік се брехун, злодій і шкідник, а не політик. 3) Та навіть коли чоловік має всі дані потрібні на те, щоб бути дійсним політиком, значить провідником народу, а не має бодай мінімального матеряльного забезпечення, яке не залежить від ласки других і від політичної констеля-

ції, то й він не може бути дійсним політиком, хочби був і здібний і чесний понад усякий сумнів. Бо щоби присвятити свій час політиці, треба мати з чого жити, то значить треба мати з чого жити після свого відходу від політики: Політик може бути тільки тоді незалежний, коли знає, що покинувши політику, має куди й до чого відійти.

Все те відчуває кождий з тих молодих людей, котрі в своїй молодости замість забезпечити наперед себе самого, щоби потому тим певніше і лучше послужити своїй Батьківщині, „забезпечують" язиком і довжезними резолюціями „весь 40-міліоновий нарід", лаючи всіх довкруги за те, що всі інші мовляв зрадники і паскудники. Відчуває навіть тоді, коли в горячковім поспіху свого життя не має часу думати над собою. І власне тому що кождий з них відчуває се, його неспокій при всіх інших висше наведених причинах ще більшає. І коли молодь все дразлива, то молоді люди в таких обставинах стають просто клубками нервів, нездібними не то до політики але взагалі до ніякої роботи. Ся страшна правда стає ще більше страшна коли придивитися політикуючій молоді тяжко поневолених народів. Ви певно також знаєте се (я тільки пригадую се, бо воно потрібне до дискусії), що нпр. молодь найвисше стоячих анґлосаських націй взагалі ніякою політикою не займається. Там не можна собі

уявити таких річей, щоб молоді студенти систематично ходили на збори політичних партій, просвітних, шкільних і всяких інших орґанізацій, поучували старших, як вони мають „властиво“ вести ті політичні і всякі інші орґанізації, щоби прозивали старших людей всякими негарними прозвисками на випадок непослуху молодшим, розбивали їм віча і збори, паплюжили їх безнастанно в своїх ґазетках за непослух і т. п. Якби Ви такі річи оповіли Анґлійцеви, Американцеви або Канадійцеви, то мусілоб довго потревати, заки вони повірилиб, що ви не берете їх „на бас“, себто не кпите собі з них в живі очи. А якби вже повірили, то качалисяб від сміху і раз-у-раз повторялиб:

„Що ви говорите?! Повторіть ще раз, бо не знаю, чи добре чую! Алеж то у вас мусить бути весело жити! То такі веселі представлення дають у вас публично цілком задармо? І ви дійсно не жартуете?“

Зрештою подібні здивовані питання завдававби в такім разі й культурний Швед, Норвежець, Данець, Італієць. Тай навіть дуже живий Француз, котрий ще до сеї пори не зовсім опритомнів від часу Великої Революції.

А на що я Вам то всьо говорю? Чи може на те, щоби спробувати зогидити вам політику? Борони Боже! Навпаки. В нас і старі й молоді рішучо замало ін-

тересуються політикою; через те загал наших людей не знає її й через те демаґоґи зпід найтемнішої звізди мають так улекшене істнування й парадування в тоґах „провідників 40-міліонової нації“. Через те так легко в нас всякому чужому аґентови зорґанізувати ґрупу, яка може буквально під ніж вести свій нарід і ще в його очах робити „хрунями“ тих, що перестерігають перед загибілю.

Все те булоб таким розбишакам дуже утруднене, якби так уже наша молодь студіючи свій фах присвячувала трохи часу студіям над політикою (а не мнимо практичному робленню політики, бо на се дійсно шкода часу кождої молоді).

Я далекий від того, щоби вину за комічно-траґічний стан, до якого доведено всьо наше публичне життя в тім і політичне, звалювати на молодь. Навпаки. Я думаю, що в тім винні виключно старші і то винні цілими поколіннями. Бо якже невинні? Деж є хочби одна праця світського чоловіка (бо на праці духовних наша зрадикалізована молодь не любить звертати уваги) з вказівками для молоді про небезпеки, які її ждуть в нашім українськім, особливо небезпечнім публичнім життю! Де є в нас описаний життєвий досвід семинулих поколінь? Де є хочби одна серія статтей в якійнебудь ґазеті, котрі можна булоб показати молодому чоловікови і сказати: „На, перечитай собі

отсе! Коли се передумаєш, то воно може тобі придатися в життї". Признаюся, що не знаю нічого подібного в нашім письменстві ні публіцистиці. Зате міг би я навести богато печатаних доказів на то, як представники старшого громадянства деморалізували й нищили нашу молодь, закликаючи її, щоб офіціяльно брала участь у Центральних Комітетах політичних партій як молодь, хоч молодь се ні стан, ні кляса, ні партія, тільки переходяча ґрупа ще нерозвинених людей, утримуваних переважно родичами на те, щоби вчилися. Нельоґічне покликування таких молодих людей до кермуючих політичних установ, де їм передвчасно казали рішати своїми голосами навіть справи, в яких старші самі з трудом орієнтувалися або й не орієнтувалися, положило основу тої небезпечної демаґоґії, яка тепер мов невилічимий рак нищить наш національний орґанізм. А в слід за тим уживано в нас молоді до виборчої аґітації, давано їй передчасом виборчі гроші на аґітацію, хвалено в пресі найбільших бляґерів між молоддю, мовляв за те, що „прекрасно аґітували" — і так ломано сотки молодих людей і що гірше: творено традицію ґанґренування молоді під фірмою патріотизму і самопосвяти.

І якже тепер можна дивуватися, коли зійшло насіння, яке так довго засівали і коли серед молоді нарешті вкорінився погляд, що вона покликана не на

те аби вчитися від старших, тільки на те, аби вчити старших як робиться внутрішну і заграничну політику, просвіту, літературу, науку, штуку, орґанізацію, кооперацію, словом всьо.

Серед такого дійсно страшного стану треба ще Богу дякувати і нашу молодь подивляти, що вона не вся поголовно дістала постійний заворот голови і що навіть серед її „активною політикою“ занятої частини пробивається почуття потреби правдомовности і здорова нехіть до неправди. Свідчить про се слідуюча резолюція напечатана на 5 ст. 1-го числа „Нашого Клича“:

„Українське студенство зібране на всестуденській анкеті в дні 27. II. 1933 заявляє, що зі сторінкою присвяченою для „Студенських Справ“ у „Новому Часі“ не має нічого спільного, а інформації там подавані є дуже часто неправдиві або й противорічні студенським рішенням.“

До сеї резолюції редакція студентського орґану „Наш Клич“ додає від себе що слідує:

„Присутних на анкеті було 200 осіб. По анкеті подав невірні інформації про анкету „Наш Прапор“, який написав, що студенство ухвалило признання для „Нового Часу“. Як виглядало це признання, читаємо вгорі.“

Досі всьо в порядку. А далі слідує таке сакраментальне речення редакції „Нашого Клича“:

„Так то наша преса хоче збити собі капітал на опінії студенства, бо знає, що за студенством іде в сучасну пору цілий народ.“

Останне речення підчеркнули ми, бо воно дійсно страшне — всьо одно чи воно правдиве чи неправдиве. Коли воно неправдиве, то воно страшне тим, що орґан молоді, яка в кождого народу має горяче бажання правди і гидиться ложю, в тім випадку (дійсно випадку!) пише неправду в цілях очевидно демаґоґічних, то значить, щоб собі безпідставно надати більшої ваги і на підставі тої безпідставности, то є на підставі фальшу „провадити дальшу політику“ з іще більшим розгоном ніж досі. А коли се речення правдиве, тоді воно ще страшніше, з цілого ряду причин. І так провід молоді над цілим народом бувби таксамо протиприродний, якби Ви, що знаходитеся в третім тижні літ, віддали провід над собою тим, що знаходяться в другім тижні літ, то значить хлопчикам від семого до 14 рочку життя. Що Ви сказалиб на таке предложення чи внесок одного з Вас або на таку претенсіональність тих, що малиби своїх битих 7 (сім) років життя? Будьте ласкаві подумати над сею справою й відповісти на се питання хоч собі як не мені. І ще подумайте послідовно дальше над тим, чому Ви ніколи не бачили й не чули, щоб діти від першого до семого рочку життя мали денебудь провід над тими, що мають від 7 до 14 років життя... Припускаю, що Ви самі додумаєтеся, чому так є: очевидно тому, бо в правленій вічними законами природі є певна лінія,

якої переступати не вільно, хоч можна. Так, можна... А з яким наслідком можна, зараз Вам скажу.

Ви кандидати на нашу будучу інтеліґенцію, на сіль нашої землі, на блискучий свічник її, на ум і на меч народа свого. А завдання Ваше тим тяжше, чим тяжше положення нашої землі і нашого народу. Сподіваюся, що Ви вже тепер відчуваєте се і що вже тепер приготовляєтеся систематично до того дуже тяжкого завдання, яке Вас жде. Сподіваюся, що приготовляєтеся так, як приготовляється серіозна молодь кождого народу, котрий заслугує на імя народа, значить приготовляєтеся наукою. Сподіваюся отже, що не чужа Вам також надзвичайно цікава наука ґеоґрафії й етноґрафії. Тому тільки пригадаю Вам, бо припускаю, що Ви знаєте се Самі, які наслідки має переступлення вложеного в природу Висшою Силою закона, якого переступати не вільно хоч можна. Отже Ви очевидно знаєте, що істнують в Америці цікаві краї звані Патаґонія і Земля Огненна (Терра дель Фуеґо). Се вічно бурями биті землі з тяжким клíматом, освітлювані нічю вульканом Моталят з острова Маґдалени й іншими ще висшими вульканами, котрих там богато. Лінія снігу патаґонських гір Андів тягнеться на висоті 1600 м. Висше понад ту лінію сягаючі гори називають „Невадами", а пусті і дикі гірські пуста-

рі „Парамами“. Хоч „Парами“ не належать до реґіонів вічного снігу, то відзначаються тим, що на них культура землі або зовсім неможлива ізза страшного клімату або де під захистом гір можна засіяти трохи збіжжа, то пожитку з нього все одно не буде, бо часті й несподівано вчасні морози нищать його ще заки доспіє. „Парамо“ зачинається приблизно на висоті 3000 м. просторами високих трав, котрі що висше то біднішають, а зразу викликають злудне вражіння надзвичайної буйности тої землі. Характеристична властивість „парамів“ — надзвичайна острота і непостійність клімату з різкими екстремами. Люди, що за скоро переходять з долів в високі реґіони „парамів“, дістають заворотів голови, сильних болів жолудка і попадають у безвлад, млюють. Се голосна гірська хороба звана в тих околицях „сорохе“. Вона така сильна, що валить з ніг навіть звірят, коли вони за скоро виходили на ті висоти. Але не тільки високо в горах на пустих „парамах“ панує та страшна недуга „сорохе“. Ще страшніша „сорохе“ бушує там на великанських рівнинах Патаґонії, що тягнуться могутніми терасами від височезних Андів аж до Атлянтійського Океану. Це бездеревні, степові простори, подібні до Диких Піль України перед їх заоранням, тільки не такі буйні в рістню та часто переривані озерами й багнами. Одначе хоч випас худоби на тих просто-

рах можливий і хоч патаґонські Індіяни це мускулярні і дуже сильні та спритні мисливі, знамениті їздці, — вони ніколи не відіграли ролі завойовників, маючи всі дані до того. Що дивніше: хоч Патаґонія і сусідуюча з нею Огненна Земля мають разом приблизно тільки простору що вся Соборна Україна, то індіянського населення на тім величезнім просторі вистарчилоб на те, щоб ним заселити два наші середні не повіти, тільки с е л а. Отже замість того щоб маючи фізичну силу виходити час до часу з тих земель острого і непривітного клімату та йти побідно в соняшні теплі країни, як се постійно діється скрізь, де відбувалася людська історія, — там бачимо щось на перший погляд зовсім незрозуміле: племена, котрі мали століттями всі дані потрібні на завойовування світа й порядкування ним, скапали мов свічка. Чому?

Бо патаґонські Індіяни вже давно додумалися до того, що молодь повинна мати провід над цілим народом. А раз принявши таку тезу, перевели її в традицію і впровадження тої тези в життя виконували консеквентно. Іменно як тільки батько родини показав на ловах свою першу задишку, вже було по його проводі. Той провід переймав найстарший син, котрий ще не мав задишки. А щоби досвідчений батько не докучав йому критикою, що се або те недобре заряджено, отже того батька якнай-

скорше відправляв туди, „ідіже ність болізни ні печали“. І не думайте, що се діялося серед лайок і криків, нпр. „старий дурню“. Патаґонські племена передавали провід молоді над цілим своїм народом без некультурних лайок і навіть з певною елеґанцією, розуміється своєрідною. Що се була в них елеґанція, найлучший доказ в тім, що вони з того способу передавання влади зробили навіть свій щоб так сказати „національний обряд“. Іменно так: Вся родина сідала довкруги огнища. Призначений на усунення від проводу батько займав почесне місце, а дорогий синок, котрий мав від тата переняти провід, скромно ставав собі оподалік з камяною сокиркою в руці. Коли всі в згоді і злагоді чесно попоїли, тоді дорогий синок, очевидно не задля своєї примхи, а на підставі певної теорії, ну і для добра цілого племени (бо як відомо нема такої теорії, котра не булаби придумана для „цілого народу“), — приступав до свого рідного батенька, промовляв до нього сердечними словами на тему, як йому буде незабаром приємно відпочати по життєвих трудах і родинних клопотах, котрі то тягарі здійме з нього він, кохаючий його синок, — ну й по такім узасадненні, котре присутні „як найдальше ідуче“ все принціпово одобрювали в формі своєрідної резолюції, дорогий синок як не потягне батька сокиркою по черепі — раз, другий, тре-

тій... і весь обряд скінчений. Провід опинювався всеціло в „свіжих“ руках молоді, котра за одним махом разом з проводом здобувала ще й авторитет старости з тої простої причини, що вже старшого віком не було. Ну й зачиналося нове „правління“. Розуміється, зачиналося все від порядної попойки, трохи з радости, що влада так легко перейшла в порядні руки, а троха з ніяковости, бо що то богато говорити: прецінь люди не зовсім безроги. І власне тому пили до безтями. І тому лучалися випадки, що по такій попойці провідник зараз на другу днину показав свою першу задишку в бігу на ловах. Отже традиційний національний обряд повторювано — з тим, що коли призначений на усунення від влади як непотріб ще не мав доростаючого дорогого синка, котрий бувби в силі до трох разів так почастувати тата, щоб той уже більше ніколи не міг стати провідником, тоді того національного обряду доконував найблищий дорогий свояк. І знов була попойка, розуміється ще більша ніж передтим, більша ізза несподіваности події. Ну і дуже часто дихавиця на ловах знов несподівано скоро появлялася і знов наступало національне торжество передавання проводу в руки молоді — і так „в кулко Мацею“..

А все сокирка мусіла бути камяна, навіть тоді коли вже давно вживали і там сталевих, бо мали поруч клича „про-

від молоді над цілим народом“ ще інші не менше гарні й освіжуючі душу кличі, як: шануймо рідний промисл, Пataґонія понад всьо і т. д. Доходило до того, що заки сусідне кочовище довідалося про першу зміну і висказало свої ґратуляції новому „правительству“, прибувша депутація заставала вже третого правителя. Ну й пилиж здорово, бо чейже трудно собі уявити кращу і фільософічно глибшу ілюстрацію „суєти житейської міра сего“ як таку скору зміну начальства. Отже самі скажіть, як могли з такого приводу порядно не випити і других не вгостити?

Ту до найвисшої досконалости доведену систему проводу молоді над цілим народом — в брутальний спосіб зломала поліція білих наїздників. І тільки ще денеде потайки перед нею чесний патаґонський молодець, вірний своїм національним традиціям, може сперіщити свого тата „непотріба“ камяною сокирою по голові і бундючно чмихнути перед поліцією в безмежні степи рідної країни.

Думки учених все поділені щодо кождої справи без виїмку. Так сталося й тут. Европейські учені довго дискутували над причинами вироблення такого оригінального національного звичаю і деякі з них дійшли до погляду, що в тім звичаю криється узасаднена рація істнування того народу, себто кажучи політичною катеґорією „рація

стану“ Патаґонців. Як? А ось так: Країна, кажуть, там неурожайна, харчів мало і тяжко їх здобути, отже тамошні люди розвязали ту проблєму просто й радикально... Кінь сміявсяб з такої теорії але й у таку люди повірять. Бо взагалі нема такої дурної теорії, в яку не повірилиб, навіть у те, що землі з близько міліоном кв. км. простору не могли прокормити більше як 10.000 людей.

На сім гадаю добре скінчити мій перший лист до Вас. Потому напишу Вам другий вже з розбором Ваших резолюцій проти зїзду католицької молоді. Та коли се вспію зробити, не можу сказати, бо, бачите, я тепер також знайшовся в стадії перед камяною сокиркою, хоч іще так недавно чувся молодим...

Ся стаття була оповіщена в часописі „Нова Зоря“ ч. 21 (619) з дня 23. III. 1933.

В ДОМІ БАТЬКА ТВОГО

Коротка фільософія історії українського народу з приводу резолюцій українського студентства про його відношення до католицької релігії та Церкви.

З м і с т: — Студенти націоналісти хочуть співпраці з ріжними „християнськими культами“. — Трудности, які їх ждуть у співпраці з „байбелниками“. — З котрою з православних церков хочуть співпрацювати? — Проблема, на котрій заломилася льоґіка Липинського. — Критичні погляди Томашівського. — Про ріжні дива в історії ріжних народів і нашого українського зокрема. — Велика помилка Святослава Завойовника. — Про смертельні наслідки хибного наставлення публичної опінії. — На чім полягає головний блуд польської ментальности? — На чім нашої? — Чи саме тільки животіння можна уважати за ціль народу? — Що таке найвисша конкретизація національної свідомости? — Про нашу державність княжу, козацьку й радянську. — Пять причин проблематичної трівкости нашої справжньої держави. — Про відношення до заходу Романа Великого, Данила і Юрія II. — Як і чому галицька залога боронила Києва до останнього чоловіка свого. — Як і чому козацька залога віддала Січ Москалям без одного вистрілу? — Молодь невинна, коли не знає тих справ. — Чому ніяка нація на світі не може створити своєї держави але може створити чужу державу? — Де головна бючка котра дає життєздатність українській нації? — Що ми стратили в імя боротьби за православіє і що стратилиб в імя „співпраці“ з ріжними християнськими культами? — Люди, котрим все одно, чи йти до Петрової Скелі чи до ями скопців. — Як скопці стають скопцями і як та секта символізує всі інші секти.

Молодий Приятелю!

В першім листі представив я Тобі, що по мойому розумінні діється „на калиновім мості“. А в отсім листі представлю Тобі з приводу Твоєї резолюції про „ріжні християнські культи“, що діялося і діється в домі батька твого, то значить у твоїй власній Батьківщині. Хоч Твоя резолюція має на ціли представити Твоє відношення до релиґії, то зміст моеї оцінки буде головно політичний. А се тому, бо Ти свою резолюцію про відношення до релиґії ухвалив з політичних причин. Отже я оцінюючи її мушу думкою своєю стати на Твій ґрунт, хоч не можу стати на Твоє становище.

Перед нами резолюції анкети (зборів) українських студентів, ухвалені у Львові дня 12. III. 1933 і затверджені більшістю IV. Краєвого Студентського Конґресу СУСОП (Союзу Українських Студентських Орґанізацій в Польщі), котрий відбувся у Львові в днях 21, 22 і 23. III. 1933 р. За тими резолюціями голосувало на конґресі 70 делеґатів, проти 8, здержалися від голосування 4.

Ті резолюції зібрані в сімох розділах, в котрих є дванацять точок. Отже се резолюції обємисті. Значить маємо достаточну підставу до оцінки менталь-ности наших націоналістичних студентів

у їх відношенні до релігії, Церкви і духовенства. Підчеркуємо, що сі резолюції вийшли з ґрупи скрайних студентів націоналістів, котрих називають 105 процентовими (поміркованих називають 95-процентовими).

Перша резолюція, зложена з двох уступів, звучить так:

„а) Українське студенство кладе в основу свого відношення до християнської релігії взагалі і до католицької зосібна засади ідеольоґії українського націоналізму та згідно з ними визнає потребу співпраці з українським духовенством ріжних християнських культів у справах морального виховання українського народу. — б) Українське студенство признає, що християнська релігія взагалі й католицька зокрема має великі морально-духові цінності, що можуть лягти в основу морального виховання українського народу, коли їх будеться розуміти й оцінювати під кутом добра української нації“.

Признаюся, що перечитавши сю першу резолюцію, я був нею здивований. А саме тому, що скрайні студенти націоналісти признають не тільки потребу співпраці з духовенством але навіть великі морально-духові цінности християнству й католицизмови... Коли я ще був студентом, літ тому близько 30, українське націоналістичне студенство, особливо скрайне, булоб н а п е в н о не признало ні потреби співпраці з духовенством, ні того, що християнство взагалі й католицька релігія зокрема має в собі якінебудь цінности. Тоді були модні такі ухвали українського студенства як домагання до властей, щоб ви-

кинути зі всіх університетів теольоґічні факультети і т. п. Отже коли порівнати настрої серед нашої націоналістичної молоді тоді й тепер, то треба ствердити, що наступила велика зміна: молодь очевидно стала розумніша. Видно не минула зовсім безслідно Божа кара, звязана з великою війною та зі всіми нещастями, що наступили по ній.

Одначе ствердження сего факту не повинно нам закривати очей на властивий зміст душі тих, що придумали й ухвалили такі резолюції. Отже треба їм отверто сказати, що ми думаємо про них на підставі того, що вони ухвалили.

Ви, молоді братчики, як видно з першої частини першої Вашої резолюції, в справах реліґійних індиферентні (байдужні) і до того зовсім непрактичні. Зрештою се останне властиве всякій молоді. Вам видається, що співпраця з духовенством ріжних християнських культів у справах морального виховання народу можлива і рівновартна, аби тільки те духовенство було українське. Тимчасом так не є. Ви Галичани, діти католицьких родичів, що виростали в краю, де ще має перевагу здорова католицька атмосфера. Тому Вам не доводилося зустрічати ріжні дивоглядні реліґійні секти, котрі буйно мов пирій виростають на тім ґрунті, де перевагу має атмосфера витворена схизмою або протестантизмом. Якби Ви на практиці по-

бачили ті „морально-духові цінности“, котрі ширять між українським народом ріжні секти, що називають себе „християнськими культами“, Ви зжахнулисяб і мабуть не булоб між Вами ні одного, котрий не сказавби: „Нема річи, котра скорше моглаб довести до повного схаотизування українського народу, як співпраця української молоді з духовенством ріжних культів“.

Бо уявіть собі тільки Вашу „співпрацю“ з проповідниками нпр. „байбелників“, котрі бушують між нашим народом і кажуть, що вони „правдиво“ навчають наш нарід про те, як треба розуміти св. Письмо і коли буде кінець світа. Як відомо, біблія се дуже стара книга, писана в мовах, котрих уже нема в ужиттю. Отже вже з тих причин для основного її зрозуміння треба довголітних і глибоких студій, котрі й переводить католицька Церква. А проповідники „байбелників“ се люди, котрі ніяких старих мов не знають і переважно ледви слабо читати вміють а про ортоґрафічне писання в якій небудь мові звичайно ні ду-ду. До того ті прості й ніким не контрольовані люди зовсім не пояснюють згідно св. Письма. Між ними є ріжні котерії, котрі противорічать собі. Тесаме місце в св. Письмі оден відносить до приходу Бога, другий до приходу чорта. Трохи не кождий предсказує на інший час кінець світа, чим удержують масу в постійно нервознім стані, не-

пригожім для ніякої поважної праці, бо нащо працювати, коли незабаром має бути кінець світа і все одно вся і всьо провалиться? Співпрацюйте з ними! Ба, спробуйте взагалі договоритися з тими хорими людьми! Тоді замотаєтеся в таку гущу їх непочитальних нісенітниць, що виключена буде всяка праця над Вами самими, не то над народом.

Та розуміється є ще „ліпші", також християнські, „культи", котрі мають на сході міліони вірних і котрі заразили ту частину нашого народу, що живе під впливом схизматицької або православної церкви. Про них дальше.

Та може хто з Вас думає: Ну, ті всякі „менші" секти до співпраці для нас не надаються, але нпр. можемо співпрацювати з духовенством православної Церкви. Питаю: Котрої? Чи тихонівської, що має свій центр в Москві (її богато православних Українців уважає зі всіх православних церков ще за найбільше відповідну), чи т. зв. живої, зорґанізованої під протекторатом большевиків, чи автокефальної, котру орґанізували Липківський та одноіменник проф. Грушівського (останний, то є одноіменник проф. М. Грушівського був навіть епископом тої церкви, але потому оповістив, що він атеїст і пристав до большевиків). Чи може будете співпрацювати з варшавською автокефальною церквою митрополита Діонізія, котрій ще Ґрабський виробив автокефалію в

Царгороді й заопікувався нею в тій надії, що та Церква поможе вшехпольським політикам розбити наш український нарід, щоби тим лекше його засимілювати... А треба знати, що всі ті православні церкви воюють між собою.

Отже, як бачите, лекше ухвалити пусту резолюцію про співпрацю з духовенством ріжних християнських культів, ніж опісля наповнити ту пусту фразу розсудним змістом. Се така трудна справа, що на ній, на тій співпраці з православієм заломилася навіть льоґіка такого сильного ума, яким був Вячеслав Липинський, а саме в його спеціяльній праці, присвяченій проблємі релігії й Церкви в історії України. Там доходить він до таких льоґічно неможливих річей, що під оглядом національно-політичним уважає унію — котра розбила православних — для української справи тепер пожиточною, а тоді коли вона повставала — непожиточною, хоч се очевидно неможлива річ: бо зі злого ніщо доброго повстати не може. Коли Вас інтересує комплекс тих важних справ, — а він повинен Вас інтересувати, коли хочете займати становище в тих справах, — то в писаннях нашого найбистрішого історика С. Томашівського знайдете належну оцінку Церкви в історії України.

Зміст її такий: Володимир Великий приймав християнську віру ще в часі коли між сходом і заходом не було оста-

точно переведеного роздору, отже вся Україна приняла в початках віру католицьку. Тай потому коли Византійці з причин політичних перевели у себе схизму ,наші батьки або зовсім не займалися причинами ненависти Византії до Риму, або навіть з іронією відверталися від византійських „православних“ видумок, як се видно з Андріївської Леґенди, котру Томашівський надзвичайно цікаво представляє в своїм вступі до історії Церкви на Україні. В дальшім ході історії ненависна аґітація Византійців проти Апостольської Столиці, ведена в політичнім і матеріяльнім інтересі Византії, довела до відчуження нашого народу від заходу й тим самим до нашого релігійного й культурного занепаду. В тім самім напрямі і з тих самих причин що Византія вела на наших землях таку саму аґітацію православна Москва. Тою аґітацією опанувала Москва нашу козаччину, котра всупереч очевидному національному інтересови України завзято виступала проти унії.

Одначе хоч уніятська Церква се властивий творець м о д е р н о ї української нації, то значіння Церкви й релігії не вільно оцінювати зі становища виключно національного інтересу.

Чому так робити не вільно хоч можна, про се поговорю з Вами в окремій статті, бо се зовсім окрема тема, трудна і велика.

Одначе Ви робите те, чого роби-

ти не вільно й оцінюєте християнську релігію взагалі і католицьку зокрема на підставі засад ідеольоґії українського націоналізму, значить на підставі політичній, чисто мірській, світовій. На жаль, навіть на тій підставі оцінюєте справу реліґії й католицизму хибно, бо — вибачте за щире та правдиве слово— не знаєте ні католицизму, ні політики, ні історії власного народу. Се й не дивно: тих річей основно не знає і не може знати навіть молодь державних народів, котра на кождім кроці весь час має надзвичайні в порівнанні з Вами полекші в здобуванні знання. А не може знати тому, бо й вона щойно вчиться способів входження в великанські лябіринти тих проблємів, які треба все життя пізнавати, щоб орієнтуватися в них. Тай тоді ще не одно навіть віком зріле покоління нераз не може зрозуміти тих справ або — що ще гірше — зрозуміє їх так, як те розуміння підсувають йому завзяті вороги...

В історії народів бувають навіть такі дива, що й культурні народи в рішаючі моменти йдуть проти власного інтересу, як за нашої памяти Америка проти власного інтересу вмішалася в велику війну й довела себе на край пропасти, хоч думала, що робить золотий інтерес, — або як зробила Німеччина, котра вже кілька разів сама собі перешкодила стати першою державою світа, останній раз перед великою війною, коли

приготовляючись до неї відкинула тричі предкладану їй спілку з Анґлією. Такі фатальні політичні помилки трапляються ріжним народам і державам, траплялися й нам від найдавніших часів почавши, от нпр. коли наш зрештою дуже здібний і симпатичний князь Святослав Завойовник на прах розбив хозарську державу в часі коли всіма силами повинен був її підперти: бо тоді від сходу зачали надтягати далеко грізніші орди, а Хозари вже в тім часі не були грізні для нас і якби їх була підперла наша влада, булиб могли стати для нас охоронним валом перед напираючими зі сходу новими ордами. Тимчасом по поваленні держави Хозарів звалився на нас безпосередно весь розмах свіжих диких орд, що надтягали з Азії, з кратеру народів.

Та всі того рода одноразові помилки, хоч бувають дуже тяжкі в наслідках, звичайно не бувають смертельні. Далеко гірше, бо звичайно смертельне в наслідках навіть для великих держав з прекрасними передумовами розвитку буває трівке хибне наставлення публичної думки-опінії. Приклад того рода бачимо на Польщі. Вона мала лучші услівя до того, щоби стати світовою силою ніж Росія: бо коли Росія могла зразу розвивати свою експанзію на більшу міру тільки в північній Азії, переважно студеній і некультурній, то стара Польща при відпо-

віднім наладнанні взаємин з Україною могла поширити свої впливи торговельні й політичні на дуже богату середну й полудневу Азію та згодом стати світовою силою на подобу Анґлії. Тимчасом Польща своїм хибним політичним наставленням супроти України довела до того, що втратила безповоротно не тільки свої величезні перспективи розвитку і не тільки Україну, але навіть свою власну незалежність. Таке хибне наставлення політичної думки (або довготревалий брак всякого наставлення, що на одно виходить) має ще оден тяжкий наслідок: воно відновляється з хвилею відновлення предмету, котрий розвалило. Се мабуть одиноке „перпетуум мобілє", яке дійсно істнує в Річипосполитій...

Та є ріжні постійно хибні наставлення. І тому ріжні їх наслідки. Коли Поляки були і є постійно недужі на трівко хибне наставлення політичне (котре розуміється мусіло мати свій вплив також на їх політику в области реліґійно-церковній), то в нас було і є значно інакше, а саме ще гірше ніж у Поляків і тому наслідки того ще гірші. У нас в часі і просторі переважало і переважає трівко хибне наставлення реліґійно-церковне й воно потягало й потягає за собою невмолимо тяжкі наслідки на кождій области нашого публичного життя: політичній, культурній, еконо-

мічній, ба навіть на области самої рації істнування нас як окремого колєктиву... Чому?

Щоб відповісти на се питання, треба бодай коротенько перейти по пунктам всю „фільософію історії“ нашого народу. Як відомо, породи моху, дерева або інших ростин істнують і взаїмно себе випирають доти, поки в них є потрібна на те життєва сила і поки вона може примінитися до даного тим породам ґрунту і клімату. Зовсім інакше мається річ з людьми, бо тут входить у гру чинник, якого там цілком нема: свідомість, найвисший з дарів, якими заосмотрена людська порода. Як рука доти має рацію істнування поки вона робить, нога поки ходить, бо коли їх на довший час нпр. звяжемо, то тратять владу й можна окалічіти, — так і свідомість доти має рацію істнування поки вона систематично працює, то значить поки усвідомлює собі ситуацію, примінюється до неї або старається її змінити, словом — поки змагає до якоїсь цілі. Є цілі ріжні, лекші і тяжші, низші і висші. Розум каже нам, котра ціль лекша, а котра тяжша. Совість говорить нам, котра ціль низша, а котра висша. Самого тільки веґетування, животіння не можна назвати ціллю у властивім того слова значінні — ні людини як одиниці, ні породи людей (раси, племени, народу). Отже ті людські породи й орґанізації, котрі кромі менше або більше товстого животіння

не мають жадної іншої цілі, тратять рацію свого істнування, хочби ще були не знати які сильні і богаті. А тратять тому, бо в них найвисша людська функція, свідомість, не має вже своєї найвисшої конкретизації, не має д о с т о й н о ї її цілі або м і с і ї. І тому німецький фільософ слушно каже, що народи се думки Божі... А Божі думки не можуть бути мертві. Отже народи, котрі стратили найвисше сконкретизування своєї свідомости, свою ціль або місію, стратили тим самим свою рацію істнування. І тому нема такої сили на землі, котра моглаб їм дати або хоч продовжити їх незалежне істнування.

Якаж була на тім тлі історія нашого народу?

Та етнічна маса, до котрої ми належимо, мала свою державу в повнім того слова значінні на всім просторі, який вона займає, — тільки оден раз протягом всеї нашої історії. Було се за княжих часів, за дідичних монархів наших з Рурикового роду. Навіть коли в будові тої нашої держави брали участь переважно чужі, ґерманські чинники (в історії людства взагалі мало таких держав, в будові яких не бралиб участи чинники чужі даній території), то й тоді маємо повне право уважати ту державу с в о є ю, а се тому, бо центр, де жила її найвисша влада, був на території нашої етнічної маси (і тому що тепер найвисшої радянської влади нема на тери-

торії радянської України тільки в Москві, не можна говорити про радянську Україну як державу: се фікція, створена Москвою в цілях обману).

Наша козацька історія вспіла довести тільки до півсуверенних державних творив, котрі все були в залежности або від Польщі або від Московщини або від мусулманських держав, передовсім через свою анархічність і виборність гетьманів, — поки вкінці православна козаччина не втопилася в православній Московщині — головно на підставі спільности віри й обряду.

Наша старокняжа держава повстала в цілости ще за часів коли наші предки не були христіянами. Повстала головно завдяки енерґійній діяльности кількох розумних володарів чужої нам по крови династії. Одначе трівкість тої держави була дуже проблематична з отсих причин: 1) Була се в тих часах найбільша держава Европи без доброї комунікації. 2) В склад тої держави входили доволі ріжношерстні племена з ріжним аліяжем крови. 3) Степень культури тих племен був ріжний. 4) Не тільки кожде з тих племен але й кожда околиця на території кождого племени, ба, трохи не кожда закутина шанувала або боялася інакшого рода божків, домовиків, потопельників, русалок, мавок і т. д. 5) До того всего навіть правляча верства і навіть найблище оточення самого князя були під оглядом віри дуже

ріжношерстні, ще більше ніж сам народ, бо в склад їх входили не тільки люди, котрі під оглядом віри (що в тих часах цілковито покривалася з культурою) представляли нескінчений хаос словянського поганства, але ще варяжські дружинники й адміністратори з їх ріжнородними божками і також християни, котрих вже й у тих часах не бракувало на землях України. Річ ясна, що велика держава з такими ріжноманітностями а без жадного духового лучника, котрий бувби в силі наскрізь проймати й уніфікувати її населення, мусілаб розлетітися при першім сильнішім напорі зо вні або навіть при ослабленні двох виключно фізичних чинників, які її стягнули в купу: династії та її дружини.

При тім не вільно забувати, що тодішні династії в Европі ніде не мали ще тої лучникової сили що пізніше, бо тоді скрізь кождий член династії мав право на частину держави так як тепер кожда дитина має право на частину маєтку по батьку. Отже тодішні династії в даних обставинах могли рівно добре представляти силу розбиваючу держави як зєдинюючу їх. А тодішна дружина в нічім не була подібна до теперішнього війська, ні до староримських леґіонів.

Словом, вже з сего короткого нарису бачиш, що в домі батька Твого, котрий Ти маєш унаслідити колись, не легко було щось трівке збудувати — і так

було все, відколи сягає память літописців наших.

Наша земля-мати вправді видала на світ дитину звану державою, але та дитина не мала духового учителя, котрий мігби взятися до виховання тої дитини. І наша тодішна влада знайшла для неї того учителя — в Римі, котрий хрестив і виховував всі тодішні держави Европи. Суть справи в тім, що хоч наша земля не приняла християнської віри безпосередно з Риму, тільки зі сходу, все одно чи з Византії чи з Охриди, то весь той схід був ще в тім часі зединений з Петровою Скелею в Римі. Отже Рим, християнський, католицький Рим був духовим учителем нашої першої держави, котра поклала основи під кристалізацію нашої нації. Наш найбистріший історик Стефан Томашівський пише про се так:

...„Українське племя поставлене в самому осередку европейського континенту увійшло з самого початку в орбіту культурних впливів Византії. Одначе тут треба мати на увазі, що церковний розлім між Римом і Византією прийшов аж геть пізніше і на Руси відчувся що тільки під сам кінець XI віку, а довершився ще пізніше бо аж у XIII віці.“

А в XIII віці наша староkняжа держава над Дніпром вже кінчила своє життя. Над Дністром вона проістнувала ще сто літ довше і власне в тім часі її найбільший монарх Данило ще й формально закріпив єдність з Римом і коронувався на короля короною присла-

ною з Риму. А останний князь і оден з найбільших патріотів Галицько-Волинської Держави, котра тоді репрезентувала вже всю українську державність (бо над Дніпром не було ніякої), Юрій II, по мамі Рурикович, по батьку Тройденович, також формально вернув особисто до єдности з Апостольською Столицею і мов останнє світло цілого ряду могутних лучив-смолоскипів вказав будучим поколінням нашої землі напрям, куди маємо йти. Вказав — і погиб у страшних муках отроєний на нашій землі, перший наш мученик в короні, мученик за єдність нашого народу з Апостольською Столицею. Тяжкий злочин, поповнений на особі того нашого князя і патріота, започаткував страшну трагедію нашої державности, трагедію, котра треває по сей день.

Коли кинути оком на всю історію нашої княжої державности, то значить нашої державности в повнім того слова значінні, то бачимо, що се була властиво держава к а т о л и ц ь к а, бо во на приняла віру християнську в часі, коли між Заходом і Сходом ще не було релігійного роздору, що та наша державність офіціяльно ніде і ніколи не заявила, що зриває єдність з Апостольською Столицею (котру фактично підривали на нашій землі Византійці й тому ту єдність треба було скріпляти, особливо коли взяти під увагу, що руїну все лекше робити ніж будову, а вислан-

никам Византії було до нас ґеоґрафічно блище й комунікаційно вигідніше доїздити ніж висланникам Риму). Отже всі переговори, ведені з Римом нашою владою за нашої княжої державности в справі унії були властиво переговорами в справі скріплення звязку, якого ми ніколи не зірвали за нашої першої й одинокої державности в повнім того слова значінні. Відомі картини, на котрих представлено як Роман, батько короля Данила в брутальний спосіб мечем проганяє з кімнати послів-леґатів Апостольської Столиці, се грубий і пізний фальсифікат, що повстав під впливом свідомо брехливої пропаґанди Москви. Тимчасом наш князь Роман Великий був особисто прихильний не тільки унії з Апостольською Столицею, але навіть римокатолицизмови, про що наглядно свідчить його фондація зроблена на річ одного з римокатол. монаших Чинів аж в далекім Ерфурті. Та яких перекручувань і брехонь не пускала Москва, щоби збити нас з пантелику і в що не вірили наші?! Розуміється, прихильність Романа Великого до заходу не перешкоджувала йому тяжко загрожувати Польщу під оглядом політичним і мілітарним — подібно як релігійно-церковний розрив зі Сходом і навіть польське походження по батьку нашого князя Юрія II зовсім не перешкоджувало йому обстоювати інтереси своєї прибраної Галицько-Волинської Батьківщини на-

віть проти Польщі, де він уродився, виріс і виховався і відки прийшов до нас — по передвчасну смерть свою...

Словом, дух західний, дух римський виховував і кріпив державність нашу весь час її не легкого життя, хоч Византія немов густими сітями старалася відгородити нас від того духа. То католицьким, західним духом переняті були ті галицькі полки, що буквально аж до останнього чоловіка держали оборону Київа як залога його під командою галицького воєводи Дмитра, коли внук Джінґісхана Бату обляг Київ в такій тяжкій силі, що від реву верблюдів і скрипоту теліг татарських не чути було голосу в місті, як свідчить київський літописець. Коли Татари проломили таранами мури Київа, галицька залога його не піддала столиці України, але боронила навіть руїн її, боронила до останнього відділу свого, котрий погиб у Церкві Десятинній, під заваленими хорами, що завалилися ізза надто великого натовпу Киян, які ховалися там з добром своїм... А командант галицької залоги в Київі воєвода Дмитро поранений в бою на цілім тілі попав у руки Татар і так їх здивував хоробрістю своєю, що вони виїмково не убили його. Так! В подібний спосіб боронили в Европі навіть очевидно страчених позицій тільки католицьким духом переняті народи і війська. Православна Москва без бою піддалася Татарам — і вони вирі-

зали її до ноги. А наша також православна Січ, котра знаменито вміла винищувати безборонних своїх братів уніятів, також без бою вступилася, коли надійшов московський ґенерал Текелій, котрий зруйнував Січ. Сего соромного факту, що „православне воїнство“ січове без одного вистрілу віддало Москалям на поталу останну кріпость свою, не змінить навіть найкраща поема Шевченка про те, як то жалісно плачучи (!) покидали Запорожці Великий Луг і Матір Січ та як вони „взяли з собою Матір Божу і більш нічого не взяли“... Що за іронія історії! З православною іконою Матери Божої втікати від православного Москаля під мусулманського Турка тим, що весь час кріваво поборювали унію в імя православія...

Коли вдуматися в такі факти, мимохіть приходиться подивляти великий ум і проникливість покійного Томашівського, котрий писав:

„Одиноку трівку форму національної Церкви дала нам тільки берестейська унія. Якби не козаччина, що пішла на службу протиукраїнській течії, кермованій з Москви, то до половини XVII віку Україна без виїмку малаб одну національну, з Римом обєднану, Церкву а в ній ще й Білорусів. Справа національно-культурної окремішности Українців вже тоді булаб дефінітивно вирішена а сьогодні вони булиб між першими народностями в Европі. На жаль до цього не дійшло, наперед з нашої власної вини, а потому з вини Польщі, котра ніколи не була приятелькою унії.“ А далі каже так: „Тільки дякуючи насильному „наверненню“ уніятської Холмщини на право-

славіє вдалося Полякам щасливо пересунути свою племінну територію до Буга (на Білій Руси ще дальше). Те саме буде очевидно незабаром і з Лемківщиною, якщо восточна дурійка потягнеться там дальше."

Безперечно булоб несправедливо вимагати від нашої молоді повного зрозуміння всеї ваги католицизму для української національної й державної справи; бо відкиж молодь мала про се навчитися, коли в нас ніколи не було й тепер нема ні одної сяк-так науково обробленої історії католицької Церкви в українській мові, ні історії України обробленої з католицької точки погляду (зачав се недавно чудово обробляти проф. Томашівський, але смерть перервала йому роботу в самих початках). А треба знати, що й історія католицького впливу на наших землях й історія України взагалі се річи надзвичайно трудні... Вони трудні навіть для тих, що ціле життя стараються збагнути їх. Автор сих стрічок мав нераз на сі теми довгі розмови з пок. Томашівським. І той великий знавець тих справ нераз довго думав заки відповів на яке питання. Отже не можна від молоденьких людей, майже від дітей вимагати, щоб вони самі збагнули такі справи. Але сего можна вимагати від кождого, щоб не брався рішати про справи, яких не знає і не може знати...

Історії нашої, як зрештою й інших народів, не можна зрозуміти без зясування собі відповідей на три питання:

1) Як розвивалася наша етнічна маса на землі, котру тепер посідає (проблєма території). 2) Що в тій етнічній масі витворювало культурну, духову єдність як підставу одного народу? (проблєма нації). 3) Як на нашій території повставала своя політична сила? (проблєма влади). Нема держави без людей, без землі і без влади. Ясніше: Навіть без одного з тих трох чинників держава неможлива. Але держава можлива без нації й навіть без одностайности народної маси. Бо держава се мати нації а не навпаки. Нація, створена державою, може створити чужу державу, як от на наших очах японська нація створена японською державою творить манджурську державу. Не відповідає дійсности нпр. твердження, немовби „добре зорґанізована чеська нація збудовала собі тепер державу“, бо чеська держава була давно ще заки була чеська нація й вона витворила чеську націю, а потому коли впала чеська держава, занепала й чеська нація й остала етнічна чеська маса, котра помалу, потому щораз скорше підносилася і піднеслася до тої міри, що могла скористати зі щасливої для неї констеляції, коли інші, зовсім чужі держави рішили відбудувати чеську чи чехословацько-українську державу. Таксамо й український нарід ніколи не створив ніякої держави, тільки держава (в меншій мірі київська, в більшій мірі галиць-

ко-волинська) створила український нарід.

У ворожім для нас трикутнику між Польщею, Москвою і степом, бігом всіх наших рік (з виїмком двох) засуджені на прямування до Чорного Моря, котре весь час нашої історії було для нас мертве, бо ми не мали виходу з нього на світ через Византію, положені на самій границі тяжкої фізичної боротьби між диким степом (до котрого часто належала так неслушно постійно ґльорифікована у всім наша Січ) і культурною осілою полосою та на границі ще тяжшої духової боротьби між Римом і його збунтованою дочкою Византією, котра воліла страшне панування Турків ніж порозуміння з культурним і близьким їй Римом, — маємо історію таку помотану, таку повну хаосу, крови, пожарів та всякої іншої грози, що не легко в ній відшукати вкриту руїнами й нарочно засипувану ворогами (а й нашими часто з браку думки або під гіпнозою чужих думок) головну бючку того, що кристалізувало нас в окрему спільноту і давало можність стати нацією. Річ ясна, що тим головним і для нас життєдайним жерелом не була наша київська княжа держава, бо вона була спільна для нас, для Москалів і для Білоросів подібно як держава Карла В. була спільна для Німців, для Французів і для Італійців. Не була тим життєдайним для нас жерелом Византія, котра

стягала проти нас найгрізніші орди, убивала й троїла наших найздібніших князів, а під духовим оглядом мов затроєним павутинням обмотала нас дивним нахилом до боротьби за зверхну формалістику, пр. за обряд, за азбуку, за поодинокі букви в азбуці й навіть за апостроф, за календар поганського римського цісаря і т. п. „предмети“ боротьби. Навіть такі консервативні народи як Турки і Китайці приняли вже пр. новий календар, а ми ні, хоч той опір коштує нас рік річно тілько втрати в людях, що велика програна битва. Не було й не є для нас тим життєдайним жерелом православіє, бо обстоювання його довело нас до одноцільної з московською церкви, за що „український нарід заплатив утратою політичної й національної самостійности“, як слушно каже Томашівський, найбільше зі всіх наших істориків і працьовників опльований і поганьблений, очевидно тому, бо найбільше ума й розуму вніс в нашу ментальність.

Отже щож було тим головним для нас життєдайним жерелом в цілій нашій історії? Власне те, чого боїться велика більшість нашого народу, від віків загіпнотизована Москвою мов птиця гадиною, власне те, що так безшабашно лає велика більшість наших перовладних людей, між ними й ті, що належать до гр. католиків, як пр. наш письменник Андрій Чайковський, власне те, що

кождої хвилі готові зрадити многі між нами в імя мнимої „релігійної самостійности“ або автокефалії й у діявольській гордости своїй тільки ждуть відповідної хвилі, щоб виконати зраду, котра може до решти підірвати навіть саму життєздатність нашої нації...

І Ви, молоді приятелі, своїми резолюціями, ухваленими в імя українського націоналізму, знайшлися очевидно несвідомо між найстрашнішими ворогами розвитку й навіть істнування своєї нації... Ви доказали се вже першою зі своїх резолюцій, в котрій кажете, що визнаєте потребу співпраці з українським духовенством ріжних християнських культів... І Ви Галичани?!

В той спосіб Ви покищо теоретично зрівнали Петрову Скелю з кождою божевільною сектою, з кождою дикою єресю і з кождою продажною схизмою, котра товчеться або буде товчися по зболілім мозку і тілі нашого великого народу, паралїжуючи його до решти. І коли за одноцільну з московською православну Церкву заплатив наш нарід утратою політичної й національної самостійности, то за Ваше становище (якби той нарід його приняв і пішов за Вами) заплативби ще й утратою людського достоїнства й останків розуму, якого в нім іще не заглушила його — пожалься Боже — „інтелігенція“. Бо хто на рівні поставив святу Скалу Петрову і темну яму скопців (як певно знаєте, скопці

мають також оден з „християнських культів“ і навіть св. Письмо визнають), — тому в послідовности все одно куди йти і нарід свій вести: до Петрової Скелі, чи до ями скопців. Тим більше однаково, що до обидвох ідуть люди з молитвою на устах. Тільки від одної з них вертають скріплені на дусі і з ясністю в обличчі своїм, а від другої вертають зі скаліченим орґанізмом своїм і з жовтим обреском на обличчі, який вже до самої смерти не опускає їх. Іде такий нещасний вірний ведений скопцями до закритої ями їх і доходить до місця, де під ним западається закрита долівка їх. І нещасний вірний того „християнського культу“ западається аж по пахи, попід котрі хапають його дошки, що відповідно зсуваються, оставляючи йому свобідні руки і голову. А під долівкою укриті „оператори“ скопців позбавляють його мужеської сили — на завше. І кажуть, що роблять се в імя „основного“ зрозуміння св. Письма, котрого не розуміють всі інші християни, тільки вони одні розуміють. І ніхто їх не переконає, що так не є: бо секти якраз тим відзначаються, що скорше до ноги вигинуть, ніж признають, що не мають рації.

Секта скопців це символ символів всіх сект, які взагалі істнують, тому треба її було представити Вам. Вона тому властива представниця всіх сект, бо всі вони розбивають силу і єдність народів, серед котрих загніздяться. Не треба се-

бе дурити тим, що є й великі народи, хоч мають секти в своїм нутрі: бо власне ті секти будуть головною причиною їх розкладу і смерти — як бакцилі.

А чому Ти дійшов до таких поглядів, що для Тебе рівні всі християнські культи, скажу Тобі в окремій статті дискутуючи з дальшими Твоїми резолюціями*).

---

*) Покищо раджу Тобі подивитися до орґанику сектарів „Стяг“, ч. 7 (10) рік II, з 1. IV. 1933, — яка там радість панує з приводу Твоїх резолюцій!... Вони думають, що Ти вже затіяв пожар в домі батька твого і що вони могтимуть грабити і ясир брати.....

Ся стаття була оповіщена в часописі „Нова Зоря“ ч. 23 (621) з дня 30. III. 1933.

РОДСТВА НЕПОМНЯЩІ

Розбір резолюцій українських націоналістичних студентів про їх відношення до реліґії взагалі і до католицької зосібна.

Зміст: Одна резолюція студентів, на котру вповні годимося. — Про двацять грубших нельоґічностей в їх резолюціях — Чи можна становища націоналізму оцінювати католицьку реліґію? — Про ріжні роди націоналізмів, галицькі і наддніпрянські, про націоналізм „Діла“ „Нового Часу“ і „Нашого Прапора“, Мудрого, Кедрина і Донцова. — Про те як православні припікали православного пароха св. Юра горячою смолою і як та процедура лучиться з „націоналізмом“ Донцова. — Чому Донцов не радить різати Поляків? — Головний теоретик українського націоналізму про Ісуса Христа або чому не можна рівночасно признаватися до теорій Донцова і признавати цінности католицизму? — Чи весь католицький рух може стати ліво-націоналістичним? — Під якими услівями націоналісти признають цінности католицизму? — Чого хочуть хлопці з розмахом. — Чи український націоналізм має які небудь сталі засади? — Про неґативний націоналізм як оден з 10 головних родів атеїзму. — Про атеїзм взагалі, про аґностицизм, позитивізм, емпіризм, натуралізм, монізм, матеріялізм, лібералізм, большевизм, неґативний націоналізм і ріжні роди та відміни тих модерних і менше модерних єресей. — Де укрита причина нельоґічности їх визнавців? — Дещо про жабуриння, яке в часі повені несе Дністер. — Слово про два роди людей родства непомнящих...

Молоді Приятелі!

У звязку з Вашою першою резолюцією, а саме з 4 словами її про співпрацю з ріжними християнськими культами, виложив я Вам у попереднім листі коротко свій погляд на фільософію історії України. Той лист давав я перед друком читати поважним нашим історикам і коли вони заявили мені, що нема в нім ніякого історичного фальшу ані такого твердження, якого не можна булоб боронити на підставі відомих фактів, я випечатав той лист до Вас. Думаю, що взагалі всякі важніші статті треба давати перед друком до контролі опитним людям. Тоді наша преса виглядалаб далеко лучше ніж виглядає.

Тепер вискажу свої думки з приводу дальших Ваших резолюцій. Друга звучить дослівно так:

„Українське Студенство стверджує, що суть і дійсна вартість кожного суспільно-політичного руху, який у своїй основі має означену ідеольоґію, залежить не лише від засад тієї ідеольоґії, але в рішаючій мірі від морально-духової вартости, життєво-політичної вироблености та практичного діяння тих людей, що ці засади визнають“.

Ся резолюція очевидно цілковито слушна. Я вповні її підписую. І власне на підставі сеї резолюції в звязку з іншими хочу отверто поговорити з Вами про ріжні звязані з тим справи, а передовсім про Вас і Ваше духове нутро. Думаю, що коли Ви уважали вказаним прилюдно висказати Ваші думки про рух, у котрім я працюю, і я се уважно перечитав та застановився над тим, що Ви оповістили, то не буде в тім з моєї сторони ніякої претенсіональности, коли я вискажу свої думки про Вас і Ваш рух тай не буде в тім пониження Вашого достоїнства, коли Ви докладно застановитеся над тим, що я Вам скажу.

Отже Ви висказали зовсім добре найслушнішу думку, котру вже зрештою нераз рівно справедливо висказували перед Вами, що вартість кождого руху залежить не лише від засад його ідеольоґії, але в рішаючій мірі від морально-духової вартости, життєвої виробленности та практичного діяння тих людей, що визнають дану ідеольоґію.

Не легка се річ говорити з Вами про морально-духову вартість, бо на підставі Ваших резолюцій дуже трудно сказати, що Ви розумієте під моралю. Тут перериваю писання сеї статті, щоб уважно перечитати Ваші резолюції ще раз....

Скінчив я ще раз читати всі Ваші резолюції з увагою й олівцем в руці тай у тих резолюціях, котрі Ви уложили по

5-годинній дискусії і назвали „принціповими й річевими“, — нарахував я кромі вступу одинацять зложених речень, в котрих є поверх 20 грубших і очевидних нельоґічностей і фальшів. Значить пересічно припадають по дві нельоґічности або по два фальші на одно речення. Повірте мені, бо щиро Вам се кажу, що читав я Ваші резолюції не тільки без злоби, але з симпатією до Вас (про її спеціяльну причину скажу Вам отверто потому). Та мимо моєї симпатії до Вас не можу признати навіть середної духової вартости тим, що для Вас ті резолюції укладали тай ще їх принціповими й річевими охрестили. Помалу постараюся розібрати згрубша ті нельоґічности і фальші, але, розуміється, не всі нараз, бо як бачите навіть „Діло“ жалується, що не може читати великих статтей, хоч там працює п. Кедрин, хлоп вправді худий, але жилавий, дорослий і такий проворний, що вчить наш 40-міліоновий нарід рівночасно в „Ділі“ обстоювати інтереси лібералізму, в „Меті“ католицизму, в окремій брошурі православія, а в „Розбудові Нації“ націоналізму.

Перша з Ваших 20 нельоґічностей та, що Ви зі становища засад ідеольоґії українського націоналізму хочете оцінювати католицьку религію та її цінности. Се приблизно таке нельоґічне якби до Вас хто сказав: „Розуміюся тільки на родах зерна, спеціяльно на гречці

та виробах із неї від лемішки почавши і зі становища тих справ хочу оцінити вартість плятини".

Друга з Ваших 20 нельоґічностей та, що Ви не кажете, що саме уважаєте засадами ідеольоґії українського націоналізму і — котрого націоналізму? Ви прецінь повинні знати, що є ріжні українські націоналізми. І так галицькі націоналізми се далеко не те, що націоналізми наддніпрянські, а між галицькими націоналізмами націоналізм „Діла" це своїм змістом і своєю формою не те, що націоналізм „Нового Часу", коли в нім владу пера має Дмитро Паліїв, і не те, що націоналізм „Нашого Прапора", коли в нім владу має Боднарович, а всі ті три націоналізми не те, що націоналізм Донцова, а всі ті чотири націоналізми не те, що націоналізм галицьких радикалів або наддніпрянських УНР-івців, між котрими є також грубі ріжниці так під оглядом політичним як економічним і навіть моральним. Ба, я Вам документами можу доказати, що навіть в одній і тій самій націоналістичній ґазеті в найважніших справах і проблємах нації „засади ідеольоґії" націоналізму виглядають інакше, коли владу пера має Мудрий, а інакше коли владу пера має Кедрин, до тої міри інакше, що Мудрий мусить простувати те, що понаписує Кедрин і заявляти, що він рішучо й засадничо з тим не годиться. Отже коли націоналізм до тої міри розбитий, ба,

розпорошкований, то навіть примітивне політичне вироблення, коли хто його має, наказує особливо в резолюціях, які називається „принціповими“, твердо заявити, котрий з тих націоналізмів обстоюєте Ви. В резолюціях того нема. І додуматися того не легко, а то з отсих причин. Правда, Ваші резолюції появилися наперед в орґані молодих для старших, що називається „Наш Клич“, а та ґазетка воює зі всіма іншими націоналізмами та їх орґанами з виїмком донцівського; отже виходилоб, що Ви визнавці націоналізму Дмитра Донцова. Ба, коли се неможливе з отсих причин: 1) В книжці Донцова п. з. „Націоналізм“ на ст. 175 виписує Донцов за Бенсоном, що Ісус Христос „гукав“ такі кличі, які для суспільности мусіли принести пролив крови і руїну(!) та „підюджував“ нарід проти його голови і проти представників релігії. 2) На 171 ст. тої самої книжки вчить Донцов „тужити за щастям ножа і крови“. Вчить різунства задля самого різунства і так виразно каже: „щоб дати себе чути“... Таких проявів нема в цілій українській минувшині, бо навіть найдикша українська чернь, котра прийшла з козаками під Львів, тортурувала нашого (тоді православного) пароха св. Юра не в цілі самого тортурування, тільки в тій цілі, щоб видобути від нього вказівку, де сховані церковні гроші. Значить, якби був відразу зрадив їм по-

трібну тайну, бувби після всякої правдоподібности дістав що найвище пару разів поза вуха від православних братів знад Дніпра, а може й ківш горівки. А так горячою смолою вчили його „національної солідарности", як свідчить на підставі жерел таки православний історик Костомаров. А на основі „Націоналізму" Донцова правдивий націоналіст має „дати себе чути" ножем і кровю задля самого різунства, без іншої цілі. Хто не вірить, нехай собі перечитає його книгу п. з. „Націоналізм"[1]). А щоби хто не подумав, що Донцівський націоналізм приписує таке поведення тільки поодиноким націоналістам, а не цілому націоналізмови, отже він на ст. 177 тої самої основоположної книги українського націоналізму східного кореня з західною ленточкою (сам Донцов має австрійський докторат) виразно пише: „Нації ростуть і живуть (порядок понять правдиво націоналістичний) на те, щоб дати себе чути". 3) Одначе в тій одноцільній різунській програмі й ідеольоґії українського націоналізму робить Донцов один-одинокий виїмок і то чомусь такий, якби на збитки нашим націоналістам з Піємонту: а саме видає майже рівно трубу книгу, котру називає „Підстави нашої (себто націоналістичної) політики". А з книги зовсім

---

[1]) Ту книжку з таким поглядом на Ісуса Христа постійно анонсує „Вістник", рівночасно анонсуючи „Новий Час".

ясно виходить, що Поляків у відріжненні до Москалів не тільки не треба різати, але ще по думці Донцова треба їм подарувати Галичину, Волинь, Холмщину, Полісся і т. д. на віки вічні без найменших застережень про те, що в тих великих українських землях має статися з українським народом!...[2]) Отже на підставі тих трох „пунктів“ з творів найголоснішого і правду сказавши одинокого „книжкового“, то значить такого, що пише книжки, теоретика українського націоналізму припускаємо, що Ви, молоді приятелі, не можете його уважати своїм родоначальником і авторитетом. Бо колиб так було, то Ви не моглиби визнавати потребу співпраці з духовенством тої релиґії, котра Ісуса Христа, свого основника, уважає Богом а не руїнником, як се робить Донцов. Дати себе чути ножем і кровю задля самого різунства, гадаю, навіть найбільше — скажім делікатно — хоробрим між Вами не буде по нутру. А якби вже виїмково якийсь того рода „козак“ трапився і мав такі степові амбіції, тоді він не погодивсяб з Донцовом щодо третого „пункту“. А чому, то ми всі знаємо і про се в нашій Галичині не треба й говорити. Все те разом значить, що або

---

2) Чому Донцов робить виїмок для Поляків у своїй „фільософії“ ножа і крови, дає до пізнання Липинський: просто потребував польського пашпорту в часі коли писав ту фільософію...

Донцов Ваш теоретик, а тоді Ви не можете прилюдно говорити про визнавання цінностей католицької релігії, або Донцова Ви своїм теоретиком не визнаєте, а тоді Ви як націоналісти не маєте взагалі ніякої ідеольоґії. Бо відкиж Ви її тоді маєте брати? Зі статтей Мудрого ні і Кедрина ні, бо „Діла“ відпекуєтеся. Зі статтей Палієва ні, бо „Нового Часу“ відпекуєтеся. Зі статтей Боднаровича ні і Яворівського ні, бо „Нашого Прапора“ відпекуєтеся. Зі статтей Певного ні, бо „Української Ниви“ відпекуєтеся. Самі Ви ще таких ідеольоґічно-теоретичних статтей, які можнаб хоч сяк-так поважно брати, не оповістили тай не було ще часу на те. Зрештою — назвіть їх. Скажіть виразно: Там і там, в таких то статтях є наше евангеліє. Доки цього не зробите, маємо право питати: Отже якуж Ви властиво ідеольоґію націоналізму визнаєте?

Остає ще тільки одна одинока націоналістична ідеольоґія — практично-терроoристична, з нападами на почти, убиванням листоносів (між ними й Українців) ітп. Одначе приняття сеї ідеольоґії не годиться з Вашою шестою резолюцією, де Ви з радістю стверджуєте, що вже сьогодні є в українському католицькому русі радісні прояви позитивного відношення поодиноких Українців католиків до українського націоналістичного руху та їх активної участи в ньому й кажете, що ті прояви будуть

все більше кріпнути, умасовлюватися і спрямовувати цілий український католицький рух на правильний шлях боротьби... Ну, братчики, тут уже навіть найдурніший „вивядофца“ не закинувби Вам, що Ви за ідеольоґією націоналістів-террористів, бо мати таку ідеольоґію й рівночасно висказувати прилюдно віру, що на той шлях зійде весь католицький рух, — се вже булоби щось таке нельоґічне й до крайности наївне, що нема подібної річи, якою лучше можна булоб осмішити себе і весь свій рух в очах всеї суспільности. Ба, але в такім разі скажіть, де Ваша націоналістична ідеольоґія?

Третя з Ваших 20 грубших нельоґічностей та, що Ви називаючи себе молодю, говорите про Вашу співпрацю з духовенством католицьким і инших культів у справах морального виховання українського народу... Таке (зрештою гарне) предложення в цілі виховування цілого народу в того, хто таке предложення робить і в того, хто його приймає, мусілоб бути попереджене певністю, що той, хто хоче виховувати других, сам уже вихований. З поняттям молоді ніде й ніколи, буквально в жаднім краю і в жаднім народі, не лучиться поняття скінченого виховання. Поняття молоді і поняття виховування инших або й цілого народу рішучо себе виключають. Ручу Вам, що навіть колиб Ви як молодь зробили таке предложення скоп-

цям, котрих я представив Вам в попередному письмі, то й ті не принялиб Вашого предложення співпраці у справах виховування народа, тільки наперед предложилиб Вам скінчити Ваше виховання в них і то під контролею, не так собі, „на писок"... А щож доперва говорити про католицьке духовенство, якому Ви робите таке веселе предложення, що подібного вже давно в нас не було... Вам, коли Ви дійсно молодь, вільно робити ріжні дотепи — приватно і публично. Всюди молодь навіть люблять за її веселі дотепи. Але і в дотепах не треба перетягати струни... Тимчасом Ви робите такий дотеп, що католицькому духовенству предкладаєте як молодь співпрацю в виховуванні всего народа, рівночасно в тій самій резолюції кажете тому духовенству, що воно разом з цілим католицьким рухом знаходиться на цілком фальшивій дорозі, отже виходить таке, що Ви властиво предкладаєте катол. Церкві, що наперед возьметеся до основного перевиховання її духовенства, бо якжеж можна братися з „хрунем" до такої будьщобудь не легкої тай відповідальної роботи як виховування цілого немаленькогож народу?! І ще на добавок навіть не згадуєте про те, що й Вам придаласяб бодай крихітка доповнення в вихованні. Видно діло, не знаєте, що до основних засад католицького світогляду належить і та, що навіть найстарший чоловік мусить постій-

но до самої смерти боротися, що так скажу, зі своїм напевно істнуючим браком виховання і самовиховання і що той брак можна сяк-так перемагати тільки при помочи ласки Божої. Словом, тільки з сеї Вашої одної нельоґічности вилазять мов з якого гнізда гусениць цілі ряди нельоґічностей, які требаб понумерувати, бо інакше й виґімнастикована в дискусії голова може замотатися в тій суматосі. Та я не маю ні часу ні місця на те, щоб іще докладніше займатися розбиранням Ваших резолюцій. Гадаю, що й за се, що тут для Вас роблю, згадає мене бодай дехто з Вас не злим тихим словом за 20—30 літ.

Четверта з Ваших 20 ґрубших нельоґічностей полягає на тім, що Ви признаєте великі морально-духові цінности християнській релиґії взагалі і католицькій зокрема, що уважаєте можливим зробити з тих цінностей основу морального виховання всего українського народу і що предкладаєте духовенству Вашу співпрацю в тім величезнім ділі, — але все те робите під услівям, „коли їх (то значить ті великі морально-духові цінности) будеться розуміти й оцінювати під кутом добра української нації“...

Оттут прекрасний ставок, в котрім аж кишить від ґрубшої риби! З цілости Ваших резолюцій знаємо і памятаємо, — бо хто таких річей не памятавби? — що Ви далекі від погляду, немовби ка-

толицьке духовенство і його Єрархія були з Вами в згоді щодо того „кута добра“. Отже коли Ви признаєте цінности релігії тільки під услівям, що кут оцінки того що добре і що зле буде в Церкві той сам що у Вас, на Вашім засіданні, а Ви кажете, що той кут оцінки в Церкві „недобрий“, а у Вас „добрий“, то з того ясно всякому, що Ви не можете свого доброго кута погляду замінити на злий. Отже з того слідує далі, що Ви моглиб погодитися з Церквою тільки тоді, коли вона свій кепський кут погляду заступить Вашим добрим кутом погляду, розуміється після Ваших вказівок, яких Ви певно не поскупите. Або щоб ужити виразніших і модних тепер понять, Ви на своїх нарадах в днях 12, 21, 22 і 23 березня 1933 р. обдумали, передискутували й ухвалили ні менше ні більше тільки диктатуру молоді над всіми Церквами разом — і над католицькою зосібна. Розуміється диктатуру української націоналістичної молоді, бо інша молодь на те претенсій не має. І розуміється диктатуру в чотирох пунктах, що їх Ви доволі виразно виспецифікували в тій Вашій резолюції, в котрій поставили всім церквам услівя про розуміння й оцінювання добра українського народу під Вашим кутом погляду, то значить в резолюції першій, в точці „б“. А ті 4 пункти такі: 1) Християнська релігія взагалі. 2) Католицька релігія зосібна. 3) Морально-духові цін-

ности. 4) Моральне виховування українського народу. Отже Ви хочете, щоби в тих 4 пунктах всі церкви слухали Вас, між ними й католицька Церква. З того видно, що Ви хлопці з розмахом, але з другої сторони — вибачайте за отвертість — виразно виходить, що всі, котрі ту резолюцію укладали і всі, котрі за нею голосували, призабули історію і навіть ґазет не читають. Бо якби вони, братчики, памятали історію, котрої прецінь мусіли трохи вчитися, коли на університет їх пустили, то зналиб, що католицька Церква в розумінню ні одного з тих чотирох пунктів не піддалася навіть наймогутнішим монархам і найкровожаднішим диктаторам, котрі мали велику силу. Отже не піддасться й бажанню авторів резолюцій і навіть редакторів „Нашого Клича“. А якби вони читали ґазети, то зналиби, що катол. Церква звела недавно наздвичайно тяжку боротьбу з мехіканською владою і ще властиво дотепер її веде, але не подалася і не подасться.

Вже половина місця призначеного на велику статтю занята, а я вспів сяк-так обговорити щойно 4 з 20 нельоґічностей у Ваших резолюціях. Отже хоч-не-хоч прийдеться обговорення дальших Ваших нельоґічностей відложити до дальших статтей. А тут треба Вам висказати мою думку, чому Ви, чи радше ті, що укладали Ваші резолюції, попали в такі грубі нельоґічности. Якраз

тому що Ви в основу свого відношення до християнської релігії взагалі і до католицької зосібна поклали засади націоналізму. Розуміється, не засади націоналізму українського, бо ні оден з українських націоналізмів ніяких засад не має і в своїх органах в кождій справі що якийсь час висказує інакші, часто противні собі думки. Врештою, як я висше замітив, Ви ні з одним українським націоналізмом не погоджуєтеся. Та Ви захоплені націоналізмом взагалі, польським, німецьким, італійським, російським, то значить охлапами й міязмами з них, які тепер скрізь уносяться в воздусі, мов бакцилі тяжкої недуги. А саме я маю на думці не той здоровий націоналізм, опертий на позитивній любови свого народу, котра оперта на природнім праві або навіть на надприродній вірі й любови до Бога, — тільки думаю тут про націоналізм нездоровий, котрий переконаний, що „його нація понад все“, що з імя тої його нації вільно робити найгірші злочини, що безумовно треба шкодити кождому сусідному народови і т. п. Такий націоналізм се осуджена католицькою Церквою ересь (блудна наука), страшенно шкідлива передовсім для тої нації, котрій вона думає, що служить. Міязми тої власне ересі уносяться тепер у воздусі й винищують духа цілих народів з усяких слідів добра, винищують гірше ніж в середних віках вини-

щувала цілі країни чорна смерть, чума*).

Блудна наука розбишацького націоналізму тисячами жерел випливає з а т е ї з м у в його найріжніших видах і відтінках. Як певно знаєте, атеїсти люблять говорити про себе, що вони держаться виключно дійсности, яку можна справдити досвідом. В тім так гарно і складно уложенім вискаві криється вся дуже ріжноманітна суть атеїзму. Його найделікатніша форма аґности-цизм, котрий каже, що не признає того, чого не бачить або не запримічує іншими змислами, отже не признає нічого надзмислового. В широко знанім у нас популярнім того слова значінні наші аґностики навіть не уважають себе атеїстами. Вони розумують так: „Бога я не бачив. Отже не знаю, чи він є. Тому на питання, чи Бог є чи нема, відповідаю: Я не знаю". Так думаючих людей не уважають у нас атеїстами, хоч вони в дійсности атеїсти, тільки делікатніші в вислові, бо ще свого атеїзму не додумали до кінця. Та форма атеїзму найчастіша між лучше вихованою молоддю,

---

[3]) В книжці „Українська Проблема", котра недавно появилася як овоч довголітного досвіду Преосв. Григорія, Епископа станиславівського, знайдете докладніше зясування позитивного й неґативного націоналізму. Повірте мені, що варт і Вам основно перестудіювати ту книжку і що не треба звертати уваґу на виступи того теольоґа проти Автора тої праці, котрого Ви мали нагоду чути на Вашім конґресі.

котра походить з побожних домів, з народа і з інтеліґенції, також з духовної. Сего рода атеісти до воюючих не належать. Вони готові навіть признавати релиґії й католицькій зокрема великі морально-духові цінности, готові приватно і прилюдно говорити, що реліґія взагалі й особливо католицька знаменито надається до виховування народу (розуміється, до виховування їх самих — ніколи в світі, бо вони на підставі висше наведеного розумовання уважають себе не тільки вже вихованими але взагалі наймудрішими зі всіх людей, мовляв: „Коли Бог є, то я його не чіпаю, а коли нема, то я не говорю, що є").

Другий рід атеїстів се позитивісти. Це зовсім інакший тип людей по їх вдачі. Вони твердші і глибші від популярних „аґностиків". Конкретно кажучи, се звичайно люди того типу що нпр. др. Іван Макух в Товмачи або радикальний посол Михайло Матчак (хоч вони до себе майже в нічім неподібні): вийшли з народа й перегризалися через життя, солідно беручи до рук всяку книжку. Менше здібний тип того рода перегриз в житті менше книжок, більше здібний більше, але всі догризалися як не до самого Авґуста Конта, творця позитивізму як системи, то бодай до його популяризаторів. Позитивізм се одна з теорій пізнання, котра предметом пізнання уважає тільки то, що конкретно дане, що дійсне або „позитивне" — в

противенстві до „спекулятивного". Ким дане? Досвідом. Того, що досвідови не піддається, позитивіст не уважає позитивним. Воно для нього не істнує. І тут наступає пункт, у якім позитивізм тоне і топиться в емпіризмі, з котрого й вийшов[4]). Власне на лінії його потонення в емпіризмі зачинається плиткість і комізм позитивізму: він, засадничий ворог всякої містики, сам попадає в неґативний містицизм, бо твердить, що непізнаваєме (все, що не піддається людському досвідови, експериментови) взагалі не істнує. Або виразніше кажучи той неґативний містицизм каже: „Я знаю, що є й чого нема за границею непізнаваємости"...

З тим паде цілий позитивізм, очевидно найбільше плиткий зі всіх атеізмів, хоч дивним дивом на нього ловляться глибші вдачі, серіозніші. При всій своїй плиткости позитивізм це система всеобіймаюча, то значить сперта на всіх специяльних науках і на „реліґії людства": вона заперечивши істнування Бога тому, що Бог не піддається експериментови, поставила на Боже місце ідеал людини й т. зв. „реліґію людини". Розуміється, з хвилею приняття ідеалів у свою систему позитивізм випливає з емпіризму вже як утоплений і мертвий, бо його труп видвигають понадемпіричні

---

[4]) Мимоходом кажучи, великого фільософа Арістотеля хибно рахує дехто до емпіриків. Він був систематик.

засади. Позитивізм був свого часу загально принятий в цілій Росії: се оден з головних корінів сучасного нам большевизму.

Атеізм відорвавши людину від рідного їй Бога міниться в її очах мов леґендарна салямандра ріжними кольорами і мов леґендарний Протей, староелинський божок моря, прибирає найріжніші форми, хоч він все оден і той сам: неґативний руїнник людей і народів. Отже коли з відкиненням Бога як останньої основи всего людський ум спонтанічно вимагає бодай якогось сурроґату тої основи, — то дається йому на місце Бога „природу", котру можна бачити. Сею штукою займається специяльний рід атеізму званий натуралізмом. Та тут виходить така „заковика": люди вправді бачать природу але рівночасно бачать і те, що в ній нема такої єдности, яку вони всім єством своїм відчували в Бозі. Сій недостачі доброго почування себе після утрати віри в Бога має запобічи інший рід атеізму званий монізмом.

Монізм се надзвичайно хитра атеістична система. Назва її походить від того, що вона жерелом усего, що істнує, признає тільки одну причину. І тут мов собаки, держані на богатьох ланцюшках причіплених до одного ременя, коли їх спустити з тої смичі, обскакують людину ріжні-преріжні монізми. І так один монізм приймає за причину всего матерію: се матеріялістичний монізм. Дру-

гий приймає за причину всего блище неозначену силу: се енерґетичний монізм. Третій якусь „духову природу“: се спірітуалістичний монізм. Ба, четвертий монізм признає навіть за причину всего — Бога, але додає, що кожда річ без виїмку це конкретний вияв Бога й інтеґральна його частина: се т. зв. пантеістичний монізм і т. д. Всі монізми без виїмку особливо ненавидять Церкву в кождій формі а найголосніший з моністів Гекель оснував навіть спеціяльну орґанізацію для поборювання віри реґульованої Церквою. Та се ще далеко не всі роди атеізму, які я усвідомляю Вам на те, щоб Вам улекшити пізнання духового нутра тих, що укладали Ваші резолюції про Ваше відношення до релігії взагалі й католицької зокрема.

Отже далі слідує уроджений в людськім хорім мозку потомок монізму: Хто відкинув поняття особового Бога, про якого вчить Церква, того хоробливо дразнить усякий дуалізм власне тому що пригадує йому того Бога. В очах і думці такої людини все, що ідеальне, духове, — ломить ту ілюзоричну, „природну“ єдність, яку він приняв і на котрій оснував розвиток усего свого єства. І тому такий чоловік приймає за дійсне тільки матерію, з котрої, каже, все інше походить. Отже матерія й дочка її механіка це все. Се м а т е р і я л і з м. А що він поклін перед Богом уважає смішним, отже склониться перед машиною і за-

веде людей у найтяжшу неволю, яка колинебудь була відома людям. По овочах матеріялізму пізнати діявольське походження його. Він розпочав свою політичну діяльність в нових часах під гаслом цілковитої свободи людини, яке переняв від дуже гладкого і чемного рода атеізму, від лібералізму. Сей напрям звертає увагу виключно на справи світа сего тай пропаґує нічим не здержуваний „розвиток" всіх сил і всіх блудів людини. Лібералізм се прямий батько богатьох родів атеізму в ріжних його формах, навіть противних собі, бо як відомо діти одного батька бувають всілякої вдачі. І так до дітей лібералізму належить анархізм а з другої сторони його противенство большевизм. До найбільш розвезених синків лібералізму належить також неґативний націоналізм. Той, котрий думає, що коли його нарід поступає з іншим народом погано, то се красота і доказ сили та розуму, а коли інший нарід поступає погано з його народом, то це свинство і доказ брутальности, за яку треба доконче пімститися на потомках тих, що погано поступали, хочби вони хотіли вже погодитися. Ріжні роди атеізму, званого соціялізмом, поминаю, бо найбільше послідовний соціялізм се большевизм: хто його зблизька бачив, той звичайно вилічується від усякого соціялізму...

В кождім без виїмку роді і прояві

атеізму вкорінена нельоґічність. Чому? Бо атеізм, як на се вказує вже його назва, се продукт розкладу, він валить те, що істнувало перед його появою, а всяке валення кидає в неладі складові частини того, що розвалює. Тут причина того, що у всяких розмовах, дискусіях і резолюціях ріжного рода атеістів знаходимо поняття витворені світом віруючих людей, але розкидані в такім дивнім неладі, що часто з диву не можна вийти, як інтеліґентні люди можуть так хаотично думати. Се буває часом наслідком невироблення в думанні, та коли хаос переступає вже нормальні в данім віку межі, тоді — оскільки нема випадку (дійсно випадку) умової недуги — можна напевно сказати, що се наслідок ділання отруї атеізму, котра в якійсь формі дісталася до мозку бідної людини й робить в нім спустошення, особливо тяжкі в молодечім віці.

При читанні Ваших резолюцій пригадалася мені одна подія з мого життя, котра на мою думку образово схарактеризує Вам якість Ваших резолюцій і хвилю їх появи та евентуальні наслідки.

Коли я ще був на калиновім мості, в третім тижні літ і мав 15-ий рік життя, умовився я з моїми товаришами, що в часі великих ферій підемо пішки з Бучача аж до устя ріки Стрипи, щоб подивитися, як вона впадає в Дністер. В означений день раненько на збірне місце — не прийшов ні оден окрім мене. А що

я соромився вертати до дому, де заповів, що йду на велику прогульку з товаришами і де мене старанно заосмотрили на дорогу, отже я вибрався сам. Сяк-так дійшов я до Беремян. Біля того села Стрипа вливається в Дністер. Вид прегарний. Відпочавши по довгій як на дитину дорозі ,постановив я скупатися в Дністрі. Хто зачав верстати третій тиждень літ і щойно вступив на міст калиновий, той лізе сміло в воду не спитавши броду. А я поліз тим сміліше, що вмів пливати і чув силу в молодих руках і грудях своїх. Другий беріг Дністра не видавався мені дуже далекий поки я стояв. Коли я вже пустився плисти, полудневий беріг Дністра видався мені значно більше віддалений, але се не дуже мене бентежило. Заки я доплив на середину ріки, запримітив я, що дністрові филі вже не такі чисті як були зразу, при північн. березі. Я зачав додумуватися, що якраз тепер надходить велика вода очевидно з полудневих, гірських доплив ів Дністра. Вертати назад не дозволяла мені молодеча амбіція перед самим собою: хоч тут не було нікого з моїх знакомих, та я сам знав, що я постановив собі переплисти Дністер і відчував, що сам до себе мавби неприємне відношення, якби не виконав своєї постанови. Зрештою мені здавалося, що на поворот на північний беріг Дністра зужию тілько само сил що на докінчення свого шляху. Отже я твердо пустився

дальше вплав, не звернувши уваги на консеквенції того, що полудневий беріг Дністра, до котрого я плив, був у тім місци значно висший від північного і до того стрімкий та глинистий, хоч сам цей факт запримітив я ще заки зачав плисти. А консеквенцій того факту не міг я предвидіти тому, бо я не знав сили струї Дністра взагалі (я його тоді вперве бачив) і в тім місци зокрема. Тай тому не міг я навіть у приближенні припустити, де дністрова струя знесе мене вділ і що я втомлений бориканням з филями дібюся до другого берега якраз в тім місци, де той беріг буде високий, стрімкий і глинистий. Отже я плив. Перепливши головну середну струю з найбільшими і найпрудкішими филями (памятаю якби се було вчера, що филі були вже дуже мутні), почув я першу втому не так може в руках як у грудях, бо ізза великих филь, які котилися впереверти валами, я весь час мусів мати замкнені уста і не міг свобідно видихатися. Колиж я положився на взнак щоб відпочати, мусів я скоро перервати свій відпочинок, бо мутні клекотячі филі скакали через мене і мені загрожувало, що захлиснуся. Я вже, як то кажуть, „робив грудьми", коли добився до другого берега: та тут почалося щось страшне. Переді мною був високий і стрімкий, майже зовсім прямовисний і до того глинистий беріг, попри котрий филі Дністра гнали особливо швидко. Коли я з трудом імився

за якийсь глинистий виступ, він — уже розмоклий від води — розлазився і падав у ріку. Я з напруженням всіх сил кілька разів спробував видістатися на беріг, але за кождим разом вривався разом з глиною й падав у мутну воду все прибуваючого Дністра. За четвертим разом в очах мені почервоніло і горячка зачала мене заливати. А могутний і все прибуваючий Дністер зловіщо клекотів попри глинистий беріг. Памятаю зовсім виразно всі свої враження з тої страшної для мене пригоди: каламутні аж бронзові филі Дністра, їх дикі і скорі переверти, мокрий і слизький беріг глинистий, по котрім я пазурами надармо дерся на верх, тяжкі бовтання зірваної глини в глибінь і кольор її, червень в очах моїх і горячку перериваную дрожанням зі студени та найбільш неприємну зі всего річ — якесь довге жабуриння зі шматами, яке наднесли води Дністра і яке обкручувалося довкруги моїх рук, ніг, шиї й тулова. Серед того жаху було й одно миле враження: синє, дуже синє небо наді мною і золотиста ясність сонця, що заповняла його. Думаю, що той вид додавав мені сили доти боротися з филями Дністра аж поки місцеві селяни не підплили лодкою і не перевезли мене на той беріг, з котрого я приплив і де я оставив свій одяг. Я був такий утомлений, що весь час лежав у човні й не говорив до них ні слова[5]).

---

[5]) Сподіваюся, що легко побачите анало-

Від того часу сплоро літ минуло і Провидіння Боже дало мені вдруге нагоду побачити як надпливали ще мутніші — филі революції в величезній державі білих царів півночі. І допоміг мені Бог що я не втопився ні не потонув в них, хоч мав всі дані до того і бачив складові частини тих филь. Вони пригадалися мені, коли я крізь Ваші резолюції подивився в думку і душу Вашу. Пригадалися, як в одеській пристані над Чорним Морем лежали на сонці людські істоти обличчам обернені до землі, з надписами на пятах хемічним олівцем: „Ніже 2 рублєй нє троґать!...“ Між ними було богато „родства непомнящих“. Се були такі люди, котрі не знали ні хто їх батько, ні хто їх мати, ні де вони родилися, ні як називаються, ні чи вони хрещені. Імена часом їм надавали стрічні товариші недолі. На означення таких людей адміністрація старої царської Росії мала спеціяльний технічний вислів: „Родства непомнящі“... Так їх і вписувано в пашпорти, в судові акти і т. д., нпр. „Іван, родства непомня-

---

ґію між тою правдивою подією з мого життя і Вашою теперішною ситуацією. Якіж Ви подібні до тої дитини, що бралася перепливати Дністер, не бачучи як прибуває мутна повінь клекотячих филь! І якіж подібні Ваші резолюції до того жабуриння, що так неприємно омотувало молоде тіло дитини!.... І якийже подібний той глинистий розмоклий беріг Дністра, що раз-у-раз врибався, до української держави, яку Ви думаєте осягнути Вашими руками, омотаними жабуринням...

щий". Річ ясна, що були се люди відірвані від усего й тому без ніякого виховання, без ніякої точки опору в життї, бідні в повнім того слова значінні, що мов бурян перекоти-поле волочилися по цілій Росії, до нічого неспосібні і до всего здібні, бо необчислимі.

Точно те саме що в Росії становили люди фізично „родства непомнящі" становлять в цілім світі ті, котрих можна назвати „родства непомнящими" в значінні духовім. З тою ріжницею, що сі останні далеко гірші й далеко більше небезпечні. Гірші вони тим, що вони самі себе зробили „родства непомнящими", відірвавши свою думку і волю від віри в Бога, щоби в той спосіб здобути собі буцімто „повну свободу" людини. А що дух людини походить від Бога і сотворений на образ і подобу Божу, отже відірваний від Бога стає „родства непомнящий" з усіми наслідками того.

До таких „родства непомнящих" належали й ті, що укладали Вам резолюції Ваші про відношення студенства до релігії взагалі і католицької зокрема. І се річ зовсім певна, що стративши вищу Батьківщину не зможуть вони довести Вас і до Вашої самостійної низшої, земної Батьківщини. Про сю для Вас мабуть непривичну тему спробую поговорити з Вами окремо.

P. S.

Що „Підстави політики“ Донцова появилися перед його „Націоналізмом“ се зовсім не значить, що він своїм „Націоналізмом“ відкликав свої „Підстави політики“. Часово пізніша поява якогось теоретичного або світоглядового твору може мати дероґативне значіння для попереднього твору того самого автора тільки під деякими услівями. З них головні отсі: 1) Коли пізніше написаний твір дотичить тої самої матерії або справи й виразно ріжниться від попередного твору в фактичних твердженнях або в висновках, або в одних і других в меншій або більшій мірі відповідно до тої міри. 2) Коли автор помер, а в справі розуміння його теорій повстають сумніви, тоді — оскільки ті теорії противорічать собі — треба їх порівнати під оглядом хронольоґічним і під оглядом змісту та витягнути консеквенції з того порівнання. Тут нема ні одної ні другої з тих передумов в повнім їх значінні. Не можна також з успіхом боронити евентуального твердження, що, мовляв, Донцов перебуваючи на території Польщі не може виступати проти Польщі, бо ніхто від нього таких виступів не хоче і не сподівається з тої простої причини, що нікому на таких його виступах не залежить. Та інша річ виступати проти чогось, а інша річ, змінивши свої теоретичні погляди, до тої зміни признатися і бодай загально відкликати свої хибні погляди. Без такого поведення ніякий провідник ні теоретик ні практик між думаючими людьми неможливий.

Ся статя була оповіщена в час. „Нова Зоря“ чч. 25 і 26 (623 і 624) з 6 і 9 квітня 1933.

ПОЛІ[...]

(Украї[...]

ДОСІ ПОЯВИЛИСЯ:

Ч. 1. *О. Н.*

Ідеольоґічні основи

української католицької народної партії.

Ціна 0·50 зол.

Ч. 2.

Проф. Д-р Леопольд Коплер

Релігія й політика.

Ціна 1·80 зол.

Ч. 3. **С. Томашівський**

Історик — Політик — Публіцист

Ціна 1·— зол.

Ч. 4. *Д-р Осип Назарук*

Католицький журналіст

обвинувачений за державну зраду.

Ціна 1·30 зол.

Ч. 5. *Станислав Лось*

За конструктивну політику

на Червоній Руси.

Ціна 1·— зол.

Ч. 6. *А. Ч.*

На калиновім мості

листи до молоді.

Ціна 0·80 зол.

BN
BIBLIOTEKA NARODOWA

Biblioteka Narodowa
Warszawa
30001017792712